

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

PROGRAMACIÓN 5º PRIMARIA

CIENCIAS SOCIAIS

CPI TINO GRANDÍO

CURSO 2018/2019

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

ÍNDICE

- 1. Introducción e contextualización.**
- 2. Contribución ao desenvolvemento das competencias clave.**
- 3. Relación de estándares de aprendizaxe avaliáveis da materia que forman parte dos perfís competenciais.**
- 4. Concreción dos obxectivos para a materia de Ciencias Sociais en 5º EP en termos de competencias clave.**
- 5. Concreción para cada estándar avaliábel de: temporalización, grao mínimo de consecución para superar a materia, procedementos e instrumentos de avaliación.**
- 6. Concrecións metodolóxicas da área de Ciencias Sociais .**
- 7. Materiais e recursos didácticos.**
- 8. Criterios de avaliación cualificación e promoción do alumnado.**
- 9. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente.**
- 10. Deseño da avaliación inicial e medidas a adoptar en función dos resultados.**

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

11. Medidas de atención á diversidade.

12. Actividades complementarias e extraescolares.

13. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en función dos resultados académicos e procesos de mellora.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.

O CPI Tino Grandío está situado no centro do pobo de Guntín. Imparte ensinanzas de Educación Infantil, Educación Primaria e Educación Secundaria. A lingua materna dominante é o galego.

O grupo de alumnos e alumnas que conforman 5º de primaria neste curso 2018/2019 está formado por 10 alumnos/as (dúas alumnas e oito alumnos). Un dos alumnos/as o curso pasado presentou certo atraso na súa aprendizaxe que aparentemente está resolto, pero segue precisando unha atención individualizada. Isto mesmo lle sucede a outro alumno que acaba de ser matriculado neste curso e que viña doutro centro educativo.

Esta programación busca potenciar a axilidade do noso alumnado na realización das operacións básicas que é obxecto de especial atención. Poñeremos especial fincapé na resolución de problemas, porque os problemas presentan dificultades derivadas da comprensión lectora, sendo o vocabulario matemático obxecto de análise e reflexión con eles. Por este motivo para mellorar a competencia matemática debemos mellorar a competencia lingüística e prestar especial atención á expresión e comprensión oral e escrita. A través desta área fomentaremos tamén o traballo colaborativo e a interdisciplinariedade que nos permite aplicar os coñecementos matemáticos non só noutras áreas curriculares senón tamén na vida cotiá.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS CLAVE.

As competencias son as capacidades para aplicar de forma integrada os contidos propios de cada ensinanza e de cada etapa educativa, co fin de lograr a realización adecuada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos. A área de Lingua Galega e Literatura, polo seu carácter global e interdisciplinar contribúe á adquisición das competencias clave.

As competencias clave do currículo son as seguintes:

COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA (CCL)

A adquisición de coñecementos relacionados coa área implica necesariamente o uso da lingua, tanto oral como escrita: intercambio comunicativo, procura de información, reflexión, interpretación, elaboración de conclusións, lectura de textos, etc. Permite, pois, unha aproximación a distintas situacións comunicativas e discursos que facilitan a adquisición da competencia (a partir de actividades interactivas, de profundización, procedimentais, comentarios de texto, de vídeo e de audio, etc). Estas situacións, ademais, requiren o uso e adaptación do vocabulario específico da materia.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

COMPETENCIA MATEMÁTICA Y COMPETENCIAS BÁSICAS EN CIENCIA Y TECNOLOGÍA (CMCT)

O estudio do relevo e a hidrografía ou dos climas e os paisaxes contribúe a mellorar a capacidade para interpretar e comprender o mundo físico. Da mesma maneira, non debe perderse de vista como a aproximación a cuestións como a protección dos espazos naturais e o impacto das actividades humanas no territorio reforza a capacidade dos alumnos para interactuar de maneira responsable no entorno.

Ao mesmo tempo, desde a área de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia desenvolven outros aspectos competenciais como a realización de operacións e representacións (uso de escala gráfica, realización de graficos...), así como a interpretación e comunicación de resultados estadísticos (demografía, economía...). O feito de poder aplicar o pensamento matemático e científico a contextos reais permite, en última instancia, otorgar significatividade e funcionalidade ao seu uso.

COMPETENCIA DIGITAL (CD)

O uso das tecnoloxías da información e comunicación (TIC) está presente en gran parte das propostas didácticas da área, pois o proceso de ensino-aprendizaxe organízase a partir da proposta da plataforma. Esta non só presenta os contidos

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

en formato dixital, senon que plantexa ademais distintos tipos de actividades dirixidos entre outras cousas á búsqueda, selección, organización e comprensión da información mediante o uso dos medios dixitais.

Xunto a isto, ademais, plantéxase a creación de contidos e “produtos” diversos mediante o emprego de ferramentas dixitais diferentes: presentacións de diapositivas, follas de cálculo, recursos online, etc.

Por último, non debe perderse de vista que os proxectos e outras actividades que requiran do traballo en equipo fan necesario empregar as ferramentas dixitais de comunicación e colaboración.

APRENDER A APRENDER (CAA)

Ao longo das distintas unidades da materia propóñense distintas actividades didácticas destinadas a favorecer o aprendizaxe e posta en práctica de distintas técnicas, estratexias e ferramentas para construír o propio coñecemento.

Tamén contribúen a mellorar esta competencia dos alumnos para aprender a aprender todas aquelas actividades didácticas que requiren do tratamento da información (a través de medios analóxicos ou dixitales) así como da aplicación do razoamento lóxico, abstracto e verbal e do pensamento crítico.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Por último, a asunción de compromisos e responsabilidades á hora de afrontar calquera tarefa colaborativa, ben en parexas ou en pequenos grupos tamén se convirte nun factor determinante á hora de aprender a aprender.

C OMPETENCIAS SOCIALES Y CÍVICAS (CSC)

A materia de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia contribúe de maneira sustancial ao desenvolvemento das competencias sociais e cívicas en tanto que favorece o desenvolvemento da conciencia sobre a diversidade social, política, económica e cultural do mundo. O estudo de cuestións como a poboación e as súas características, o peso dos distintos sectores económicos ou a organización política do mundo en que vivimos representan factores fundamentais neste sentido.

Da mesma maneira, o estudo do pasado é outro dos elementos que favorecen a adquisición destas competencias. O coñecemento, análise e interpretación da realidade ao longo dos séculos non só contribúe a coñecer a diversidade social e cultural do mundo, senón que ademais contribúe a facer que o alumnado recoñeza a importancia dos valores democráticos e o respecto polas normas de convivencia.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

De novo, as propostas de traballo en equipo como os proxectos e as webquest representan un puntal decisivo para reforzar estas competencias, pois requiren do respecto e práctica das normas de convivencia e participación (debate, intercambio de ideas, respecto pola opinión dos demais...).

SENTIDO DA INICIATIVA E DO ESPÍRITU EMPRENDEDOR (CSIEE)

O estudo da economía e das actividades económicas, así como todos aqueles aspectos relacionados con elo contribúen a desenvolver parte desta competencia. Sen embargo, o sentido da iniciativa e o espírito emprendedor vese reforzado principalmente a través da participación do alumnado nos distintos proxectos. Este tipo de proposta didáctica require, entre outros factores de aplicar as habilidades personales para liderar un equipo así como para saber traballar tanto de forma individual como en equipo.

Ademais dos proxectos tamén esixen aprender dos erros, tomar decisións, resolver problemas ou propoñer alternativas ante imprevistos de todo tipo que poidan obstaculizar a consecución dos obxectivos iniciais.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CONCIENCIA E EXPRESIÓNS CULTURAIS (CCEC)

A competencia alcánzase a través do coñecemento das manifestacións culturais de distintos ámbitos xeográficos e temporais, así como da valoración da súa contribución ao patrimonio cultural e artístico. A través dos distintos contidos, proxectos e actividades competenciais promóvese a creatividade, foméntase o uso da imaxinación e refórzase a sensibilidade, a capacidade de comunicación e a conciencia artística dos alumnos.

3. RELACIÓN DE ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES DA MATERIA QUE FORMAN PARTE DOS PERFÍS COMPETENCIAIS.

Competencia clave	Estándar de aprendizaxe
CCL-CAA	Recolle información dos feitos e fenómenos dados e comunicaos oralmente.
CD	Utiliza as TIC (Internet) para coñecer a terminoloxía adecuada aos temas tratados na aula coa axuda do mestre ou mestra.
CAA-CD	Interpreta imaxes, esquemas e resumos e manexa as TIC na aula.
CSIEE	Realiza con responsabilidade e esforzo as tarefas encomendadas e presenta os traballos de xeito ordenado, claro e limpo.
CL-CAA	Utiliza con precisión o vocabulario adquirido para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados, reflexionando posteriormente sobre o proceso de aprendizaxe cunhas pautas dadas.
CCL	Expón oralmente, de forma clara e ordenada, contidos relacionados coa área que manifestan a comprensión de textos orais e/ou escritos.
CAA-CSC	Planifica e realiza traballos e presentacións a nivel individual e en grupo que supoñen a procura, selección, interpretación e organización de textos de

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	carácter xeográfico, social e histórico na aula.
CSC	Utiliza estratexias para realizar traballos en equipo, adoptando un comportamento responsable e construtivo na aula.
CSC	Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable e construtivo e respecta os principios básicos do funcionamento democrático (respectar a quenda de palabra e as opinións, escoitar aos demais e argumentar e tomar decisións conxuntas).
CSC	Valora a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante entre os diferentes grupos humanos sobre a base dos valores democráticos e os dereitos humanos universalmente compartidos no colexio.
CSC	Participa dun xeito eficaz e construtivo na vida social da aula e do colexio e crea e utiliza estratexias para resolver conflitos nos grupos de referencia.
CSC	Identifica e utiliza os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornos (escola, familia, barrio etc.).
CSC	Valora e apoia a cooperación e o diálogo como forma de evitar e resolver conflitos exercitando prácticas democráticas en situacións de toma de decisións co apoio do mestre/-a.
CSIEE	Mostra actitudes de confianza en si mesmo (iniciativa persoal, curiosidade, interese, creatividade na aprendizaxe e espírito emprendedor) que o fan activo ante as circunstancias que o rodean na aula, na familia e no colexio
CSIEE	Manifesta autonomía na planificación e na execución de accións e tarefas e ten iniciativa na toma de decisións de grupo.
CCSC	Desenvolve actitudes de cooperación e de traballo en equipo, valora as ideas alleas e reacciona con intuición, apertura e flexibilidade ante elas na aula.
CSC	Planifica traballos en grupo, coordina equipos, toma decisións e acepta responsabilidades no traballo en equipo.
CCL-CMCT	Enumera as características principais do Sistema Solar, distingue os diferentes tipos de astros e os seus movementos.
CCL-CMCT	Describe de forma escrita o movemento de translación terrestre, sinala o eixe de xiro e os polos xeográficos nunha representación gráfica e atribúeos ás estacións.
CCL-CMCT	Describe de forma escrita o movemento de rotación terrestre e atribúeo ao día e á noite.
CCL-CMCT	Nomea e enumera de forma escrita as fases da Lúa.
CCL	Describe a Terra segundo as características das súas capas externas e internas apoiándose nunha imaxe (por exemplo mediante un mapa conceptual).
CCL-CMCT	Compara e contrasta as distintas formas de representar a Terra: planos, mapas, planisferios e globo terráqueo (por exemplo nun esquema).
CMCT	Interpreta planos e mapas explicando o significado dos seus signos convencionais, linguaxes icónicas e simbólicas (en papel ou soporte dixital).
CMCT-CD	Utiliza recursos interactivos para localizar as liñas imaxinarias da superficie terrestre.
CCL	Explica a relación da atmosfera cos fenómenos atmosféricos (por exemplo mediante un esquema).
CSC	Valora a importancia de coidar a atmosfera e enumera algunhas razóns.
CCL	Analiza a influencia do tempo atmosférico no clima (por exemplo mediante un mapa conceptual).
CCL	Describe de forma escrita o uso dalgúns instrumentos meteorolóxicos apoiándose en imaxes.
CMCT-CCL	Interpreta e confecciona gráficos sinxelos de temperaturas e precipitacións de localidades ou provincias de Galicia e de España.
CMCT	Interpreta mapas sinxelos meteorolóxicos de localidades ou provincias de Galicia e de España e identifica os seus elementos gráficos principais.
CCL	Clasifica os climas segundo os factores que o determinan (por exemplo mediante un organizador gráfico).
CCL-CMCT	Diferencia, localiza e sinala as zonas climáticas de Galicia e de España (nun mapa ou nun soporte dixital) e relaciona a súa flora e fauna; interpreta climogramas de Galicia e de España.
CCL-CMCT	Describe a hidrosfera diferenciando augas subterráneas e augas superficiais; augas continentais e augas oceánicas; localiza e sinala masas, cursos de auga de Galicia e de España nun mapa ou nun recurso interactivo.
CCL-CMCT	Detalla o ciclo da auga e utilizando recursos interactivos investiga sobre o seu consumo responsable.
CCL-CMCT	Localiza e sinala nun mapa ou nun recurso interactivo, os ríos, as cuncas e as vertentes de Galicia e de España.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CCL-CMCT	Compara e contrasta os tramos dun río (por exemplo nunha táboa).
CCL-CMCT	Describe de forma escrita os elementos das paisaxes de Galicia e de España e utiliza medios interactivos para pescudar a súa diversidade.
CMCT	Localiza nun mapa ou noutros recursos interactivos as principais unidades de Galicia e de España e as súas vertentes hidrográficas.
CMCT	Localiza nun mapa ou noutro recurso interactivo os mares e os ríos de España e os ríos de Galicia.
CSC-CCL-CMCT	Observa en imaxes e explica a influencia do comportamento humano no medio e propón medidas para o desenvolvemento sostible da humanidade.
CSC-CD	Utiliza a tecnoloxía para investigar sobre as accións humanas que propician o cambio climático.
CCL-CAA-CSC	Documentase sobre a Constitución a través de diferentes fontes e elabora un traballo sobre os seus principios democráticos máis importantes (individual/grupo) para expoñelo na aula.
CCL	Recoñece o Rei como xefe de Estado e explica de forma oral/escrita cales son as súas funcións.
CCL-CSC	Nomea as principais institucións do Estado español e asóciaas coa división de poderes.
CCL-CSC	Sitúa nun mapa as comunidades e as cidades autónomas de España e as súas provincias.
CCEC-CSC	Relaciona cada comunidade autónoma coas súas linguas, tradicións e algunhas das súas manifestacións culturais completando un mapa conceptual.
CCL-CMCT	Define que é a densidade de poboación explicando a súa variabilidade e poñendo exemplos de territorios concretos.
CSC-CCL	Identifica os factores que inflúen na poboación dun territorio e fai inferencias sobre eles ante uns datos dados.
CAA-CMCT	Traballa cuns datos dados e represéntaos nunha pirámide de poboación ou nun diagrama de barras.
CAA-CSC	Investiga a través de diferentes fontes cal é a situación actual da súa localidade con respecto ao traballo e elabora unha táboa/esquema que a explique.
CSC-CCL	Compara a situación actual cunha situación previa para apreciar a evolución nese territorio e establece xeneralizacións se é posible.
CCL-CSC	Enumera os factores que condicionan o crecemento/decrecemento dunha poboación describindo as consecuencias
CMCT	Localiza nun mapa de Galicia/España onde se concentra máis a poboación e onde está máis dispersa, achegando razóns.
CMCT	Compara os trazos de poboación de Galicia e de España utilizando datos demográficos, pirámides de poboación, diagramas etc. recollendo as súas conclusións oralmente/por escrito.
CAA-CSC	Investiga o abandono das zonas rurais de Galicia en casos concretos manexando datos de poboación, de servizos etc. do pasado e do presente.
CSC-CCL	Diferencia os conceptos de emigración e inmigración e identifica ambos os dous movementos migratorios con casos concretos documentándose na súa realidade.
CCL-CSC	Explica ante un produto dado algunhas das materias primas que o compoñen e traza o seu proceso de elaboración ata o produto final (por exemplo cun organizador).
CAA	Explica as orixes das materias primas e describe algúns procesos de obtención destas.
CSC	Identifica empresas galegas ou españolas de cada un dos sectores e clasifícaa correctamente.
CCL-CSC	Define e relaciona o concepto de Idade Media e Idade Moderna datando os feitos que marcan os seus inicios e os seus finais, nomeando algunhas fontes da historia representativas de cada unha delas e comunícaa oralmente e/ou por escrito.
CCL-CSC	Explica a importancia da escritura, da agricultura e da gandaría como descubrimentos que cambiaron profundamente as sociedades humanas e comunícaa oralmente e/ou por escrito.
CMCT	Recoñece o século como unidade de medida do tempo histórico e localiza feitos situándoos como sucesivos despois de Cristo.
CMCT	Usa diferentes técnicas, ferramentas e recursos para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado percibindo a duración e as relacións entre os acontecementos coa axuda de gráficas e/ou esquemas.
CMCT	Sitúa nunha liña do tempo as etapas históricas máis importantes das distintas idades da historia en Galicia e en España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	Media e Idade Moderna).
CMCT-CCL	Localiza no tempo e no espazo algúns dos feitos fundamentais da historia de Galicia e de España describindo as principais características e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCL-CMCT	Relaciona e explica a forma de vida e a organización social de Galicia e de España da Prehistoria, da Idade Antiga, da Idade Media e da Idade Moderna (por exemplo nun mapa mental).
CCL-CSC	Describe cronoloxicamente os principais movementos artísticos e culturais das distintas etapas da historia de Galicia e de España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade Media e Idade Moderna) citando os seus representantes máis significativos.
CAA-CSC-CCEC	Explica e compara as diferenzas dos dous períodos nos que se divide a Prehistoria e describe as características básicas das formas de vida nestas dúas épocas e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCL-CSC	Data a Idade Antiga e describe as características básicas da vida naquel tempo, en especial as referidas á romanización, e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCL-CSC	Identifica e secuencia os trazos distintivos das culturas que conviviron nos reinos peninsulares durante a Idade Media describindo a evolución política e os distintos modelos sociais e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCL-CSC-CCEC	Explica as características da Idade Moderna e algúns dos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia neste período (monarquía dos Austrias, séculos XVI e XVII, os Borbóns e século XVIII) e comunícao oralmente e/ou por escrito.
CCEC	Identifica e respecta o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico de Galicia e asume as responsabilidades que supoñen a súa conservación e mellora, apadriñando un elemento do patrimonio.
CSC	Respecta os restos históricos e recoñece o valor que o patrimonio arqueolóxico e monumental de Galicia nos achega para o coñecemento do pasado.
CSC	Respecta e asume o comportamento que debe cumprirse cando visita un museo ou un edificio antigo.
CCEC	Aprecia a herdanza cultural a escala local, autonómica e nacional como riqueza compartida que hai que coñecer, preservar e coidar.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

4. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS PARA A MATERIA DE CIENCIAS SOCIAIS EN 5º EP EN TERMOS DE COMPETENCIAS

CLAVE.

1. Coñecer a orixe e a composición principal do Universo e do Sistema Solar. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
2. Localizar a Terra como planeta do Sistema Solar e identificar as súas características básicas, a súa estrutura, os movementos que efectúa e as súas consecuencias para unha mellor comprensión do medio que habitamos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
3. Comprender, coñecer, manexar e interpretar os conceptos de meridiano e paralelo como liñas imaxinarias que forman un sistema de coordenadas para localizar calquera punto da esfera terrestre. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática e visual e espacial)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

4. Interpretar e describir as distintas formas de representación da Terra, a escala e os signos convencionais. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

5. Determinar de maneira aproximada a hora en distintos lugares da Terra no mesmo momento. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática e visual e espacial)

6. Identificar os factores que caracterizan o clima e coñecer os distintos climas do mundo, de España e de Galicia, a súa localización e as súas principais características. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e visual e espacial)

7. Identificar os elementos que forman as paisaxes, así como os diferentes tipos de paisaxes e características de España e de Galicia. (Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e visual e espacial)

8. Localizar e coñecer as características do relevo e da hidrografía de España e de Galicia. (Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e visual e espacial)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

9. Coñecer as causas e as consecuencias do cambio climático e tomar conciencia das medidas para cambialas. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía; Iniciativa emprendedora / Intelixencias naturalista e intrapersoal)
10. Recoñecer a importancia da Constitución española para o funcionamento do Estado español, así como os dereitos, os deberes e as liberdades que establece e identificar as características dun Estado democrático e os seus fundamentos. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
11. Coñecer a forma de goberno de España, as institucións políticas máis importantes e os símbolos do Estado español. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
12. Recoñecer a organización territorial de España (comunidades e cidades autónomas, provincias e municipios) e de Galicia, e localizar as comunidades e as cidades autónomas nun mapa de España e as súas provincias. (Sociais e cívicas / Intelixencias naturalista e visual e espacial)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

13. Respetar e apreciar a diversidade cultural e lingüística de España como forma de enriquecemento dunha sociedade.

(Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

14. Coñecer os factores que interveñen na evolución dunha poboación, os principais conceptos demográficos para calcular, representar e interpretar os datos dunha poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e visual e espacial)

15. Describir as características principais das poboacións española e europea, así como os tipos de migración, as súas causas e as súas consecuencias. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

16. Identificar as actividades produtivas, os sectores económicos e as actividades de cada sector, así como as actividades económicas de España e de Galicia. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista e visual e espacial)

17. Identificar os principais feitos históricos da historia de España nas diversas etapas da Idade Media e da Idade Moderna,

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

situándoos no espazo e no tempo e destacando a importancia do reinado dos Reis Católicos entre ambas as idades. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)

18. Coñecer a orixe e a formación do reino visigodo, Al-Andalus e os reinos cristiáns. Recoñecer a importancia da convivencia das culturas musulmá, xudía e cristiá nese período histórico como elemento enriquecedor para a cultura hispánica. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencia interpersonal)

19. Coñecer os aspectos básicos da historia de España na Idade Moderna (descubrimentos xeográficos, monarquía dos Reis Católicos, auge s. XVI e decadencia s. XVII, Século de Ouro español, reformismo do s. XVIII) localizándoos no espazo e no tempo. (Sociais e cívicas; Conciencia e expresións culturais / Intelixencia interpersonal)

20. Buscar, seleccionar e organizar información, analízala e sacar conclusións, reflexionar sobre o proceso seguido e comunicalo (oral, escrito), utilizando con rigor e precisión o vocabulario axustado aos temas, así como as TIC e os recursos diversos na elaboración de traballos. (Comunicación lingüística; Dixital; Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal e intrapersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

21. Participar en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo (creando estratexias para resolver conflitos) e solidario, e respectando os principios básicos do funcionamento democrático. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)

22. Mostrar autonomía ao planificar e levar a cabo accións e tarefas, e iniciativa ao tomar decisións. (Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

5. CONCRECIÓN PARA CADA ESTÁNDAR AVALIABLE DE: TEMPORALIZACIÓN, GRAO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA, PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

BLOQUE 1: CONTIDOS COMÚNS		Unidades didácticas nas que se desenvolven: da 1 á 9.
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<p>1. Iniciación ao coñecemento científico, toma de conciencia das súas fases e a súa aplicación nas Ciencias Sociais. Proposta de traballo que xurda dun problema, acontecemento ou inqedanza e que supoña un proceso de investigación e acción que garanta a participación activa do alumnado e facilite o proceso de autorregulación de aprendizaxes.</p>		
<p>2. Busca e selección de información empregando as TIC e outras fontes (directas e indirectas), organización, análise, documentación do proceso (mediante uso do cartafol) e comunicación das conclusións.</p>	<p>1. Realizar un traballo de investigación que supoña busca, selección e organización de información sobre fenómenos previamente delimitados, a realización dun produto, a documentación do proceso e a comunicación do resultado.</p>	<p>1.1. Busca información (empregando as TIC e outras fontes directas e indirectas), selecciona a información relevante, organizaa, analizaa, obtén conclusións sinxelas e comunicaas oralmente e/ou por escrito.</p>
<p>3. Planificación e xestión de proxectos co fin de acadar obxectivos. Iniciativa emprendedora.</p>		
<p>4. Emprego de técnicas de estudo individual e de estratexias de traballo cooperativo. Valoración do esforzo e coidado do material.</p>	<p>2. Empregar estratexias de traballo cooperativo, adoptar un comportamento de respecto e tolerancia ante as diferentes ideas e achegas alleas nos diálogos e debates, valorando o esforzo e amosando actitudes</p>	<p>2.1. Manifesta autonomía na planificación e execución de accións e tarefas, ten iniciativa na toma de decisións e asome responsabilidades.</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>5. Participación activa e construtiva na vida social e o uso das normas de convivencia.</p> <p>6. A cooperación e o diálogo como valores democráticos e recursos básicos na resolución pacífica de conflitos.</p> <p>7. Utilización da terminoloxía propia da área. – Organización de ficheiros temáticos de termos propios da área.</p> <p>8. Fomento de técnicas de animación á lectura e de</p>	<p>de cooperación, participación e respecto cara aos demais.</p> <p>3. Coñecer e utilizar as palabras claves e os conceptos necesarios para ser capaz de ler, escribir e falar sobre as Ciencias Sociais, así como comprender diferentes linguaxes recollidas en textos de carácter social, xeográfico ou histórico.</p>	<p>2.2. Realiza as tarefas encomendadas e presenta os traballos de maneira ordenada, clara e limpa.</p> <p>2.3. Participa en actividades individuais e de grupo, e emprega estratexias de traballo cooperativo valorando o esforzo e o coidado do material.</p> <p>2.4. Adopta un comportamento responsable, construtivo e solidario, respectando diferentes ideas e achegas nos debates e recoñecendo a cooperación e o diálogo como principios básicos do funcionamento democrático.</p> <p>3.1. Emprega de maneira axeitada o vocabulario adquirido para ser capaz de ler, escribir e falar sobre as Ciencias Sociais.</p> <p>3.2. Expón oralmente de forma clara e ordenada contidos relacionados coa área, que manifestan a comprensión de textos orais e /ou escritos de carácter xeográfico, social e histórico.</p> <p>3.3. Analiza informacións relacionadas coa área e manexa imaxes, táboas, gráficos, esquemas, resumos e as tecnoloxías da información e da comunicación.</p>
--	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>textos de divulgación das Ciencias Sociais (de carácter social, xeográfico e histórico).</p> <p>- A prensa escrita e dixital como fonte de información.</p> <p>9. Utilización e lectura de diferentes linguaxes textuais e gráficas.</p>		
---	--	--

BLOQUE 2: O MUNDO QUE NOS RODEA		Unidades didácticas nas que se desenvolven: da 1 á 4.
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
1. O Universo: galaxia, estrela, planeta, satélite, asteroide e cometa.	1.1. Explicar como é e de que forma se orixinou o Universo e os seus principais compoñentes.	1.1.1. Describe como é e de que forma se orixinou o Universo e explica os seus principais compoñentes identificando galaxia, estrela, planeta, satélite, asteroide e cometa.
2. O Sistema Solar: o Sol e os planetas.	2.1. Describir as características principais do Sistema Solar identificando diferentes tipos de astros e as súas características.	2.1.1. Describe as características e os compoñentes do Sistema Solar, localizando o Sol no centro do mesmo e os planetas segundo a súa proximidade.
3. O planeta Terra e a Lúa. Características.	3.1. Localizar o planeta Terra e a Lúa no Sistema Solar, explicando as súas características, movementos, consecuencias e calcular os fusos	3.3.1. Define e representa o movemento de translación terrestre, o eixe do xiro e os polos xeográficos, asocia as estacións do ano ao seu efecto combinado e

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>4. Movements terrestres e as súas consecuencias: as estacións do ano, día e noite, fusos horarios.</p> <p>5. A translación da Lúa: as fases lunares. Eclipses e mareas.</p> <p>6. Cartografía. Planos, mapas e planisferios. Mapas temáticos.</p> <p>7. Escalas e signos convencionais dun mapa.</p> <p>8. Orientación no espazo: técnicas, instrumentos e estratexias. - Elaboración dun itinerario coa axuda de ferramentas dixitais.</p> <p>9. O clima e os factores climáticos.</p>	<p>horarios.</p> <p>6.1. Describir correctamente planos e mapas, incluíndo os planisferios, interpretando a súa escala e os signos convencionais.</p> <p>9.1. Identificar os elementos que inflúen no clima, explicando como actúan nel e adquirindo unha idea básica de clima e dos factores que determinan o clima en España.</p> <p>10.1. Recoñecer as zonas climáticas mundiais e os</p>	<p>calcula os fusos horarios.</p> <p>4.3.1. Explica o día e a noite como consecuencia da rotación terrestre e como unidades para medir o tempo.</p> <p>5.1.1. Define a translación da Lúa identificando e nomeando as fases lunares.</p> <p>6.1.1. Identifica e clasifica os diferentes tipos de mapas, define que é a escala nun mapa e emprega e interpreta os signos convencionais máis usuais que poden aparecer nel.</p> <p>9.1.1. Define clima, nomea os seus elementos e identifica os seus factores determinantes en España.</p>
--	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>10. As grandes zonas climáticas do planeta.</p> <p>11. Tipos de climas de España e as súas zonas de influencia. O clima en Galicia.</p> <p>12. A paisaxe: elementos que a forman, tipos de paisaxes.</p> <p>13. Características das principais paisaxes de España.</p> <p>14. A diversidade xeográfica das paisaxes de España: relevo e hidrografía.</p> <p>15. O relevo e a rede hidrográfica de Galicia. Utilización de sistemas de información xeográfica.</p>	<p>tipos de clima de España identificando algunhas das súas características básicas.</p> <p>12.1. Explicar que é unha paisaxe, identificar os principais elementos que a compoñen e as características das principais paisaxes de España.</p> <p>14.1. Describir as características do relevo de España e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa.</p>	<p>10.1.1. Explica que é unha zona climática, nomeando as tres zonas climáticas do planeta e describindo as súas características principais.</p> <p>11.1.1. Describe e sinala nun mapa os tipos de climas de España e as zonas ás que afecta cada un, interpretando e analizando climogramas de distintos territorios de España e relacionándoos co clima ao que pertencen.</p> <p>12.1.1. Define paisaxe, identifica os seus elementos e explica as características das principais paisaxes de España valorando a súa diversidade.</p> <p>14.1.1. Localiza nun mapa as principais unidades de relevo en España e as súas vertentes hidrográficas.</p> <p>14.1.2. Sitúa nun mapa os mares, os océanos e os grandes ríos de España.</p>
--	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>16. A intervención humana no medio. Estudo de campo das consecuencias da intervención humana no contorno.</p> <p>17. A contaminación e o cambio climático.</p> <p>18. Desenvolvemento sostible e consumo responsable.</p>	<p>16.1. Explicar a importancia da intervención humana no medio e favorecer o desenvolvemento sostible.</p>	<p>16.1.1. Explica a importancia do coidado do medio, así como as consecuencias da acción humana neste.</p> <p>18.1.1. Favorece o desenvolvemento sostible e o consumo responsable.</p>
--	---	---

BLOQUE 2: O MUNDO QUE NOS RODEA		Unidades didácticas nas que se desenvolven: da 1 á 4.
Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<p>1. O Universo: galaxia, estrela, planeta, satélite, asteroide e cometa.</p> <p>2. O Sistema Solar: o Sol e os planetas.</p>	<p>1.1. Explicar como é e de que forma se orixinou o Universo e os seus principais compoñentes.</p> <p>2.1. Describir as características principais do Sistema Solar identificando diferentes tipos de astros e as súas características.</p>	<p>1.1.1. Describe como é e de que forma se orixinou o Universo e explica os seus principais compoñentes identificando galaxia, estrela, planeta, satélite, asteroide e cometa.</p> <p>2.1.1. Describe as características e os compoñentes do Sistema Solar, localizando o Sol no centro do mesmo e os planetas segundo a súa proximidade.</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>3. O planeta Terra e a Lúa. Características.</p> <p>4. Movementos terrestres e as súas consecuencias: as estacións do ano, día e noite, fusos horarios.</p> <p>5. A translación da Lúa: as fases lunares. Eclipses e mareas.</p> <p>6. Cartografía. Planos, mapas e planisferios. Mapas temáticos.</p> <p>7. Escalas e signos convencionais dun mapa.</p> <p>8. Orientación no espazo: técnicas, instrumentos e estratexias. – Elaboración dun itinerario coa axuda de ferramentas dixitais.</p> <p>9. O clima e os factores climáticos.</p>	<p>3.1. Localizar o planeta Terra e a Lúa no Sistema Solar, explicando as súas características, movementos, consecuencias e calcular os fusos horarios.</p> <p>6.1. Describir correctamente planos e mapas, incluíndo os planisferios, interpretando a súa escala e os signos convencionais.</p> <p>9.1. Identificar os elementos que inflúen no clima, explicando como actúan nel e adquirindo unha idea básica de clima e dos factores que determinan o clima en España.</p>	<p>3.3.1. Define e representa o movemento de translación terrestre, o eixe do xiro e os polos xeográficos, asocia as estacións do ano ao seu efecto combinado e calcula os fusos horarios.</p> <p>4.3.1. Explica o día e a noite como consecuencia da rotación terrestre e como unidades para medir o tempo.</p> <p>5.1.1. Define a translación da Lúa identificando e nomeando as fases lunares.</p> <p>6.1.1. Identifica e clasifica os diferentes tipos de mapas, define que é a escala nun mapa e emprega e interpreta os signos convencionais máis usuais que poden aparecer nel.</p> <p>9.1.1. Define clima, nomea os seus elementos e identifica os seus factores determinantes en España.</p>
--	--	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>10. As grandes zonas climáticas do planeta.</p> <p>11. Tipos de climas de España e as súas zonas de influencia. O clima en Galicia.</p> <p>12. A paisaxe: elementos que a forman, tipos de paisaxes.</p> <p>13. Características das principais paisaxes de España.</p> <p>14. A diversidade xeográfica das paisaxes de España: relevo e hidrografía.</p>	<p>10.1. Recoñecer as zonas climáticas mundiais e os tipos de clima de España identificando algunhas das súas características básicas.</p> <p>12.1. Explicar que é unha paisaxe, identificar os principais elementos que a compoñen e as características das principais paisaxes de España.</p> <p>14.1. Describir as características do relevo de España e a súa rede hidrográfica, localizándoas nun mapa.</p>	<p>10.1.1. Explica que é unha zona climática, nomeando as tres zonas climáticas do planeta e describindo as súas características principais.</p> <p>11.1.1. Describe e sinala nun mapa os tipos de climas de España e as zonas ás que afecta cada un, interpretando e analizando climogramas de distintos territorios de España e relacionándoos co clima ao que pertencen.</p> <p>12.1.1. Define paisaxe, identifica os seus elementos e explica as características das principais paisaxes de España valorando a súa diversidade.</p> <p>14.1.1. Localiza nun mapa as principais unidades de relevo en España e as súas vertentes hidrográficas.</p>
---	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>15. O relevo e a rede hidrográfica de Galicia. Utilización de sistemas de información xeográfica.</p> <p>16. A intervención humana no medio. Estudo de campo das consecuencias da intervención humana no contorno.</p> <p>17. A contaminación e o cambio climático.</p> <p>18. Desenvolvemento sostible e consumo responsable.</p>	<p>16.1. Explicar a importancia da intervención humana no medio e favorecer o desenvolvemento sostible.</p>	<p>14.1.2. Sitúa nun mapa os mares, os océanos e os grandes ríos de España.</p> <p>16.1.1. Explica a importancia do coidado do medio, así como as consecuencias da acción humana neste.</p> <p>18.1.1. Favorece o desenvolvemento sostible e o consumo responsable.</p>
---	---	---

BLOQUE 3: VIVIR EN SOCIEDADE		Unidades didácticas nas que se desenvolven: da 5 á 7.
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<p>1. A Constitución de 1978.</p> <p>2. Dereitos e deberes dos cidadáns e cidadás.</p>	<p>1.1. Explicar a importancia que ten a Constitución para o funcionamento do Estado español, así como os dereitos, deberes e liberdades recollidos nesta.</p>	<p>1.1.1. Identifica, respecta e valora os principios democráticos máis importantes establecidos na Constitución e explica a importancia que a Constitución ten para o funcionamento do Estado español.</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>3. Forma de goberno: a monarquía parlamentaria.</p> <p>4. As principais institucións políticas e as súas funcións. Elaboración de organigramas.</p> <p>5. Entidades territoriais e órganos de goberno. As comunidades autónomas, as cidades autónomas e as provincias.</p> <p>6. Manifestacións culturais e lingüísticas de España.</p> <p>7. Demografía e poboación. Variables demográficas.</p> <p>8. Conceptos demográficos: poboación absoluta, densidade de poboación, distribución espacial, crecemento natural e crecemento real da poboación.</p>	<p>4.1. Identificar as institucións políticas que se derivan da Constitución. Funcións e organización.</p> <p>5.1. Describir a organización territorial do Estado español así como os órganos de goberno.</p> <p>6.1. Valorar a diversidade cultural, social, política e lingüística do Estado español respectando as diferenzas.</p> <p>8.1. Comprender e interpretar os principais conceptos demográficos e os factores xeográficos, sociais, económicos ou culturais que inciden nos datos de poboación.</p>	<p>4.1.1. Identifica as principais institucións do Estado español e describe as súas funcións e a súa organización.</p> <p>4.1.2. Identifica e comprende a división de poderes do Estado e cales son as atribucións recollidas na Constitución para cada un deles.</p> <p>5.1.1. Explica a organización territorial de España, nomea as estruturas básicas de goberno e localiza en mapas políticos as distintas comunidades autónomas que forman España, así como as súas provincias.</p> <p>6.1.1. Valora, partindo da realidade do estado español, a diversidade cultural, social, política e lingüística nun mesmo territorio como fonte de enriquecemento cultural.</p> <p>8.1.1. Define demografía e poboación, comprende os principais conceptos demográficos e os principais factores que afectan na poboación.</p> <p>9 1.1. Interpreta unha pirámide de poboación e outros</p>
--	---	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>9. Representación gráfica de datos demográficos.</p> <p>10. Poboación de Galicia e España: distribución e evolución. Representación gráfica dalgúns datos demográficos de Galicia obtidos en fontes estatísticas: INE.</p> <p>11. Os movementos migratorios: o éxodo rural, a emigración a Europa e a chegada de inmigrantes ao noso país.</p> <p>12. Problemas actuais da poboación española. - Estudo de casos e debates.</p>	<p>10.1. Distinguir os principais trazos da poboación española explicando a súa evolución e a súa distribución demográfica e representándoa graficamente.</p> <p>11.1. Describir os movementos migratorios da poboación galega e de España explicando o éxodo rural, a emigración a Europa e a chegada de emigrantes ao noso país e identificar os problemas actuais da poboación española.</p>	<p>gráficos usados no estudo da poboación.</p> <p>10.1.1. Describe os principais rasgos da poboación española.</p> <p>10.1.2. Explica o proceso da evolución da poboación en España e describe a incidencia que tiveron nesta, factores como a esperanza de vida ou a natalidade.</p> <p>10.1.3. Describe os factores que condicionan a distribución da poboación española.</p> <p>10.1.4. Sitúa nun mapa os maiores núcleos de poboación en España e as zonas máis densamente poboadas.</p> <p>11.1.1. Explica o éxodo rural, a emigración a Europa e a chegada de inmigrantes ao noso país.</p> <p>12.1.1. Identifica e describe os principais problemas actuais da poboación española: migracións, envellecemento etc.</p>
--	---	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>13. As actividades produtivas: recursos naturais e materias primas.</p> <p>14. Produtos elaborados. Artesanía e industria. Formas de produción.</p> <p>15. As actividades económicas e os sectores produtivos de España.</p>	<p>13.1. Explicar as diferenzas entre as materias primas e os produtos elaborados, identificando as actividades que se realizan para obtelos.</p> <p>15.1. Identificar as actividades que pertencen a cada un dos sectores económicos e describir as características destes recoñecendo as principais actividades económicas de España.</p>	<p>13.1.1. Identifica e define materias primas e produtos elaborados e asóciaos coas actividades nas que se obteñen.</p> <p>14.1.1. Describe ordenadamente o proceso de obtención dun produto ata a súa venda e identifica os sectores aos que pertencen.</p> <p>15.1.1. Identifica os tres sectores de actividades económicas e clasifica distintas actividades no grupo ao que pertencen.</p> <p>15.1.2. Explica as actividades relevantes dos sectores primario, secundario e terciario en España e as súas localizacións nos territorios correspondentes.</p>
---	---	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

BLOQUE 4: AS PEGADAS DO TEMPO		Unidades didácticas nas que se desenvolven: da 8, 9.
Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
1. O tempo histórico. A Idade Media e a Idade Moderna: duración e datación dos feitos históricos significativos que as acoutan.	1.1. Explicar as características de cada tempo histórico estudado e certos acontecementos desas épocas que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia.	1.1.1. Identifica a idea de idade da historia e data a Idade Media e Moderna, asociándoas aos feitos que marcan os seus inicios e finais.
2. As fontes históricas e a súa clasificación: fontes primarias e secundarias. Elaboración dun traballo comparativo entre tipos de fontes históricas.	2.1. Coñecer a importancia das fontes históricas para o estudo da historia, diferenciando entre fontes primarias e secundarias.	2.1.1. Coñece algunhas fontes da historia representativas de cada unha das idades da historia, facendo fincapé na Idade Contemporánea.
3. Técnicas para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado: os mapas históricos e as liñas do tempo.	3.1. Utiliza as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade para ordenar temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos relevantes.	3.1.1. Usa diferentes técnicas para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado, percibindo a duración, a simultaneidade e as relacións entre os acontecementos.
4. A Península Ibérica na Idade Media.	4.1. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e os acontecementos históricos, políticos, sociais e culturais máis relevantes da historia de España para adquirir unha perspectiva global da súa evolución.	4.1.1. Sitúa nunha liña do tempo as etapas históricas máis importantes da Idade Media e da Idade Moderna en España.
5. Al-Andalus e os reinos cristiáns.		

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>6. O Camiño de Santiago. O Románico. O Gótico. Proposta de realización dunha investigación e exposición sobre o Camiño de Santiago.</p> <p>7. España e Galicia na Idade Moderna.</p> <p>8. A época dos grandes descubrimentos. 9. A monarquía dos Austrias e os Borbóns. 10. A arte na Idade Moderna: Renacemento e Barroco.</p>		<p>4.1.2. Identifica e localiza no tempo e no espazo os feitos fundamentais da historia medieval e moderna de España, describindo as principais características de cada unha delas.</p> <p>4.1.3. Explica aspectos relacionados coa forma de vida e organización social de España das distintas épocas históricas estudadas.</p> <p>4.1.4. Describe en orde cronolóxica os principais movementos artísticos e culturais da Idade Media e da Idade Moderna en España citando os seus representantes máis significativos.</p> <p>4.1.5. Identifica as características distintivas das culturas que conviviron nos reinos peninsulares durante a Idade Media describindo a evolución política e os distintos modelos sociais.</p> <p>7.1.1. Explica as características da Idade Moderna e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia neste período de tempo (Monarquía dos Austrias, s. XVI-XVII, os Borbóns, s. XVIII).</p>
---	--	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>11. O noso patrimonio histórico e cultural.</p> <p>12. Museos, sitios e monumentos históricos como espazos de aprendizaxe e gozo. Elaboración dunha guía dun museo próximo.</p>	<p>11.1. Desenvolver a curiosidade por coñecer as formas da vida humana no pasado, valorando a importancia que teñen os restos para o coñecemento e estudo da historia e como patrimonio cultural que hai que coidar e legar.</p> <p>12.1. Valorar a importancia dos museos, sitios e monumentos históricos como espazos onde se ensina e aprende, amosando unha actitude de respecto ao seu contorno e á súa cultura, apreciando a herdanza cultural.</p>	<p>11.1.1. Identifica, valora e respecta o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico e asome as responsabilidades que supón a súa conservación e mellora.</p> <p>12.1.1. Aprecia a herdanza cultural a escala local e nacional como a riqueza compartida que hai que coñecer, preservar e coidar.</p>
--	--	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 1: A TERRA NO UNIVERSO

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Coñecer a orixe e a composición do Universo e do Sistema Solar para unha mellor comprensión do medio que habitamos.

(Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

2. Localizar a Terra como planeta do Sistema Solar e identificar as súas características básicas, a súa estrutura e os movementos que efectúa para entender que é o único planeta con vida, a secuencia día-noite e as estacións. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

3. Valorar a importancia do coñecemento científico para comprender mellor o Universo e o Sistema Solar. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

4. Iniciarase na utilización das tecnoloxías da información e da comunicación cun espírito crítico. (Dixital / Intelixencias lingüística e verbal e visual e espacial)

5. Describir fenómenos naturais de forma estruturada e utilizando o vocabulario adecuado. (Comunicación lingüística / Intelixencia lingüística e verbal)

6. Ser consciente das propias capacidades, actitudes, potencialidades e carencias, tentado melloralas, e mostrar confianza nun mesmo. (Iniciativa emprendedora / Intelixencia intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada <i>Ata o infinito e máis aló!</i> P • O Universo. Orixe e composición. C • O Sistema Solar. C • Os planetas. Características e movementos. C • Xeocentrismo e heliocentrismo. C • A Terra. Características xerais. C • Os movementos de rotación e de translación, e as súas consecuencias. C • Interpretación dos fenómenos naturais (día, noite, estacións) en imaxes. P • A Lúa. Movementos e fases. C • As eclipses. Tipos. C • As mareas. C • Curiosidade por entender como se producen as mareas. V • Factores que favorecen a vida na Terra. C • As capas da Terra: atmosfera, xeosfera, hidrosfera e biosfera. C • Aplicación da rutina de pensamento <i>Penso - Interésame - Investigo</i> ás eclipses. P • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P • Resolución dunha situación referida á exposición oral dun traballo en grupo. P • Reflexión sobre a propia aprendizaxe. V 	<ul style="list-style-type: none"> • Explicar como é e de que forma se orixinou o Universo e os seus principais compoñentes. • Describir as características principais do Sistema Solar identificando diferentes tipos de astros e as súas características. • Situar o planeta Terra no Sistema Solar explicando o paso do xeocentrismo ao heliocentrismo. • Explicar os movementos da Terra e as súas consecuencias. • Explicar as características da Lúa e dos movementos que realiza, identificando as fases lunares e as súas consecuencias. • Explicar como e por que se producen as eclipses de Sol e de Lúa. • Buscar, obter, procesar e comunicar información sobre o Universo e o Sistema Solar, utilizando recursos tecnolóxicos. • Recoñecer os avances da ciencia no estudo do Universo e da Terra, e a súa aplicación na vida cotiá das persoas, valorando a curiosidade humana e a importancia do coñecemento científico. 	<ul style="list-style-type: none"> • Explica como é e de que forma se orixinou o Universo e identifica os seus principais compoñentes. • Define termos relacionados co Universo e o Sistema Solar como asteroide, cometa, eclipse, galaxia, meteorito, órbita, planeta, rotación, satélite, translación, Vía Láctea, estrela. • Describe e interpreta esquemas e imaxes do Sistema Solar e dos astros que o forman. • Describe a relación que existe entre meteoritos e estrelas fugaces. • Describe a composición dos cometas e explica por que e cando se fan visibles. • Explica as características do Sol e localiza os planetas segundo a súa proximidade a esta estrela. • Describe a localización da Terra no Universo, a súa forma e algunhas características vistas desde o espazo. • Identifica e describe as capas da Terra. • Define o movemento de translación terrestre, o eixe de xiro e os polos xeográficos, e asocia as estacións do ano ao seu efecto combinado. • Identifica as estacións, fixa a súa duración e describe a luz solar nelas, e os seus efectos sobre os seres vivos. • Explica o día e a noite como consecuencia da rotación terrestre e como unidades para medir o tempo. • Define a translación da Lúa e identifica e nomea as fases lunares. • Utiliza láminas, debuxos e modelos tridimensionais para realizar descrições orais dos movementos da Terra e da Lúa.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

		<ul style="list-style-type: none">• Representa graficamente e analiza os movementos de rotación e de translación.• Explica que é un telescopio espacial e as vantaxes que ten fronte aos telescopios terrestres.• Identifica un planetario como o lugar que simula o ceo nocturno no interior dunha cúpula semiesférica.• Utiliza as TIC para buscar información e elaborar traballos sobre o Universo, o Sistema Solar e a Terra.• Valora a curiosidade humana e a importancia dos avances científicos para ampliar no coñecemento do Universo
--	--	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

- Explicar como é e de que forma se orixinou o Universo e os seus principais compoñentes.
- Describir as características principais do Sistema Solar, identificando diferentes tipos de astros e as súas características.
- Explicar os movementos da Terra e as súas consecuencias.
- Explicar as características da Lúa e os movementos que realiza, identificando as fases lunares e as súas consecuencias.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.
 Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.
 Grao de elaboración persoal das ideas e as respostas.
 Grao de comprensión e comunicación da información.
 Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...
 Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.
 Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...
 Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabes, proba escrita...) Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 2: A REPRESENTACIÓN DA TERRA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Comprender e manexar os conceptos de meridiano e paralelo como liñas imaxinarias que forman un sistema de coordenadas para localizar calquera punto da esfera terrestre. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)
2. Distinguir os meridianos dos paralelos e coñecer os nomes e as posicións dos máis importantes. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)
3. Localizar puntos na esfera terrestre a partir das súas coordenadas e determinar as coordenadas dun punto tras coñecer a súa localización. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

UNIÓN EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

4. Coñecer as distintas formas de representación da Terra e as súas características. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

5. Identificar distintos tipos de mapas segundo a información que representan. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

6. Recoñecer a lenda, a orientación e a escala dun mapa, así como a súa utilidade para interpretalos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

7. Interpretar mapas de diferentes tipos. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

8. Saber calcular as distancias entre dous puntos dun mapa aplicando a escala, xa sexa numérica ou gráfica. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

9. Coñecer que é un atlas e saber como se consulta. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)
10. Comprender que son os fusos horarios e determinar a hora en distintos lugares da Terra no mesmo momento. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática, naturalista e visual e espacial)
11. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para buscar información sobre as representacións da Terra e a localización dun punto na Terra, tratar datos concretos e relevantes, aprender e realizar traballos e presentacións sobre este tema. (Comunicación lingüística e dixital, Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial e intrapersonal)
12. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando tanto as diferenzas como as ideas e as achegas alleas dunha maneira respectuosa e tolerante. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersonal e intrapersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

13. Decidir de maneira autónoma e responsable o tipo de representación terrestre máis adecuado en diversas situacións cotiás.

(Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencia intrapersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> Resolución da tarefa integrada <i>Unha viaxe literaria</i>. P Os paralelos e os meridianos. C As coordenadas terrestres. C, P A representación da Terra: globos terráqueos, mapas e planos. C Tipos de mapas: físicos, políticos e temáticos. C Interpretación de mapas: a lenda, a escala e a orientación. C, P Mapa temático, mapa físico e mapa político. C, P Escala numérica e escala gráfica. C, P Calcular distancias coa escala. P Que é un atlas? C Consulta do atlas. P Os fusos horarios. C, P Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P Resolución dunha situación. Representación do patio da escola. P Reflexión sobre a propia aprendizaxe. V 	<ul style="list-style-type: none"> Explicar as distintas representacións da Terra e interpretar tanto a linguaxe cartográfica como as linguaxes icónicas e simbólicas para mellorar a comprensión da realidade. Describir correctamente planos e mapas sinxelos interpretando a escala e os signos convencionais, e situar correctamente elementos xeográficos e históricos. Recoñecer e localizar no espazo un lugar ou un conxunto xeográfico utilizando mapas a diferentes escalas. Utilizar con rigor e precisión o vocabulario adquirido sobre a representación da Terra. Realizar traballos e presentacións individualmente ou en grupo que supoñan a procura, a selección e a organización de textos de temática xeográfica. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para obter información e convertelas nun instrumento que permita aprender, coñecer e utilizar as palabras claves e os conceptos necesarios para ler, escribir e falar sobre a representación da Terra. Usar as TIC para acceder a información sobre mapas e planos interactivos. 	<ul style="list-style-type: none"> Explica e describe as distintas representacións da Terra. Localiza en mapas de diferentes escalas un lugar ou un conxunto xeográfico. Distingue as liñas imaxinarias e a súa utilidade para buscar un punto. Interpreta a escala gráfica e a escala numérica dun mapa. Describe os signos convencionais máis usuais dos mapas e explica o significado dos distintos elementos. Localiza diferentes puntos da Terra empregando os meridianos e os paralelos. Utiliza as coordenadas xeográficas para localizar un punto na superficie terrestre. Calcula a diferenza horaria entre dous lugares que están situados en distintos meridianos. Identifica e clasifica os diferentes tipos de mapas que hai. Utiliza con rigor e precisión o vocabulario adquirido sobre a representación da Terra. Elabora traballos específicos buscando e organizando a información mediante as novas tecnoloxías. Utiliza Internet para traballar as escalas gráfica e numérica dun mapa con mapas interactivos. Realiza traballos e presentacións individualmente e en grupo que supoñen a procura, a selección e a organización de textos de carácter xeográfico. Utiliza as tecnoloxías da información e da comunicación para obter información, así como instrumento para

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

		aprender, coñecer e utilizar as palabras claves e conceptos necesarios para ser capaz de ler, escribir e falar sobre cuestións relacionadas coas ciencias sociais.
--	--	--

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

- Explicar as distintas representacións da Terra e interpretar tanto a linguaxe cartográfica como as linguaxes icónicas e simbólicas para mellorar a comprensión da realidade.
- Utilizar con rigor e precisión o vocabulario adquirido sobre a representación da Terra.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.
 Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.
 Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas.
 Grao de comprensión e comunicación da información.
 Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...
 Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.
 Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...
 Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabes, proba escrita...) Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas das habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>Arquivo individual.</p> <p>Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.</p>	<p>Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.</p>	<p>Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.</p>
--	---	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 3: O CLIMA E AS PAISAXES

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Diferenciar entre tempo atmosférico e clima, e identificar as características de cada un. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
2. Recoñecer as características que se observan e miden para coñecer e prever o tempo atmosférico. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e lóxica e matemática)
3. Recoñecer os factores que determinan o clima dun lugar e comprender como inflúen na vida das persoas. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
4. Coñecer os distintos climas do mundo, a súa localización e as súas características. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía /

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Intelixencia naturalista)

5. Coñecer os distintos climas de España e de Galicia, a súa localización, as súas características e a paisaxe que os determina.

(Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

6. Interpretar e elaborar un climograma. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e lóxica e matemática)

7. Valorar a importancia da previsión do tempo atmosférico tanto nas actividades cotiás como nas económicas. (Matemática.

Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

8. Iniciarse na utilización das tecnoloxías da información e da comunicación cun espírito crítico. (Dixital / Intelixencias lingüística e

visual e espacial)

9. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando as diferenzas

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

con respecto e tolerancia cara ás ideas e as achegas alleas. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersonal e intrapersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada <i>Que tempo fai?</i> P • A atmosfera. O tempo atmosférico. Características: temperatura, precipitacións, humidade atmosférica, vento e estado do ceo. C • Unha volta polo mundo: homes e mulleres do tempo. C • O clima. Factores que determinan o clima: latitude, altitude e distancia ao mar. C • Climas do mundo. Tipos e características. C • Climas e paisaxes de España e de Galicia. Tipos, localización, características e paisaxes. C • O climograma. C • Elaboración e interpretación dun climograma. P • O cambio climático: causas e consecuencias. C, V • O Protocolo de Kioto. C • Aula aberta: Accións para reducir a contaminación. V • Aplicación da rutina de pensamento <i>Vexo – Penso – Pregúntome</i> sobre a conservación e a contaminación das paisaxes. P • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P • Aplicación dos coñecementos sobre a previsión do tempo meteorolóxico para organizar actividades ao aire libre. P • Reflexión sobre a importancia de ter en conta o clima dun lugar na nosa vida cotiá. V 	<ul style="list-style-type: none"> • Diferenciar entre tempo atmosférico e clima, e analizar a importancia das predicións meteorolóxicas. • Identificar os factores que inflúen no clima e explicar como actúan para adquirir unha idea básica do clima, así como dos factores que o determinan. • Identificar algunhas características básicas dos distintos tipos de clima que hai nos territorios que configuran España. • Recoñecer os climas de España e de Galicia, así como das zonas ás que afecta cada un. • Explicar os trazos máis destacados das temperaturas e das precipitacións dos climas de España e de Galicia, e identificar as paisaxes características de cada zona climática. • Explicar as consecuencias que teñen as accións humanas sobre o cambio climático. • Valorar a idea de que a protección do medio natural redonda na protección do noso propio futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> • Define o concepto de clima e nomea os factores que inciden no da súa zona. • Explica a diferenza entre tempo atmosférico e clima. • Identifica e comprende como actúan os factores do clima: a proximidade ao ecuador, a altitude sobre o nivel do mar e a influencia do mar. • Relaciona o relevo coa altitude e coa influencia do mar na súa actuación como factores climáticos. • Describe os principais climas do mundo e as zonas nas que se totaliza cada un deles. • Describe os climas de España e de Galicia, así como as zonas ás que afecta cada un. • Describe os climas oceánico, subtropical, mediterráneo, continental e de alta montaña, e asóciaos cos territorios nos que se rexistran. • Señala no mapa a que territorios afecta cada un dos climas das terras de España e de Galicia. • Indica que temperaturas e que precipitacións son características de cada tipo de clima das terras españolas e de Galicia. • Analiza climogramas de distintos territorios de España e relaciónaos co clima ao que pertencen. • Identifica as paisaxes das distintas zonas climáticas de España. • Define termos relacionados co tempo atmosférico e co clima, e utilízalos na elaboración de traballos relacionado con estes temas. • Elabora un cadro cos efectos do cambio climático e as accións necesarias para combatelo.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

		<ul style="list-style-type: none">• Usa a tecnoloxía da información e da comunicación para investigar sobre o efecto invernadoiro e o Protocolo de Kioto, desenvolvendo un pensamento crítico e poñendo en práctica as súas habilidades comunicativas.
--	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

- Diferenciar entre tempo atmosférico e clima, e analizar a importancia das predicións meteorolóxicas.
- Identificar os factores que inflúen no clima e explicar como actúan para adquirir unha idea básica do clima, así como dos factores que o determinan.
- Explicar os trazos máis destacados das temperaturas e das precipitacións dos climas de España e de Galicia, e identificar as paisaxes características de cada zona climática.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.

Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.

Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas.

Grao de comprensión e comunicación da información.

Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...

Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.

Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...

Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabiles, proba escrita...) Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos,	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

así como do resultado obtido.	Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	
-------------------------------	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 4: O RELEVO E A HIDROGRAFÍA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Recoñecer as formas de relevo máis características de España. (Intelixencia visual e espacial / intelixencia naturalista)
2. Aprender a interpretar os mapas de relevo. (Intelixencia visual e espacial / intelixencia naturalista / matemática, ciencia e tecnoloxía)
3. Diferenciar entre relevo peninsular, relevo insular e relevo de costas. (Intelixencia visual e espacial / intelixencia naturalista)
4. Coñecer as características dos ríos segundo a vertente en que se atopan. (Intelixencia visual e espacial / intelixencia naturalista / matemática, ciencia e tecnoloxía)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

5. Aprender a predicir as formas de relevo que se presentarán segundo a zona na que se atopen. (Intelixencia visual e espacial / intelixencia naturalista)

6. Identificar as formas de relevo do lugar en que viven. (Intelixencia visual e espacial / intelixencia naturalista / matemática, ciencia e tecnoloxía)

7. Concienciarse sobre o coidado do medio natural. (Social e cívica / intelixencia naturalista / intelixencia visual e espacial)

8. Comprender que as nosas accións sempre teñen o seu impacto sobre o contorno que nos rodea. (Social e cívica / intelixencia naturalista / intelixencia visual e espacial / intelixencia interpersoal / intelixencia intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada: Que podo facer eu? P • Paisaxe de interior. C • Paisaxe de costa. C • Relevo peninsular. C • Relevo insular. C • As costas. C • O relevo interior. C • A costa galega. C • Vertente cantábrica. C • Vertente mediterránea. C • Vertente atlántica. C • Ríos de Galicia. C • Concepto de desenvolvemento sustentable. C , V • Regra dos 5R. P, V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. • Recoñecer o clima e o tipo de actividades relacionadas coa paisaxe. • Reflexionar sobre o propio proceso de aprendizaxe e ser capaz de relacionar o aprendido co contorno que o rodea. 	<ul style="list-style-type: none"> • Definir e identificar o relevo e as súas formas. • Diferenciar entre paisaxe de interior e paisaxe de costa e identificar as formas de relevo que se dan en cada unha delas. • Coñecer e diferenciar o relevo peninsular, o relevo insular e as costas, así como identificar as formas de relevo máis representativas de España. • Coñecer a variedade de formas de relevo de Galicia e localizar as máis representativas. • Coñecer as vertentes en que se distribúen os ríos de España e Galicia, así como identificar as súas características e os seus ríos máis representativos. • Explicar en que consiste o desenvolvemento sustentable e que medidas se deben tomar para levalo a cabo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comprende e define o termo de relevo. • Coñece e identifica as distintas formas de relevo da paisaxe de interior. • Indentifica as distintas partes dunha montaña. • Diferencia as costas altas das costas baixas e é capaz de explicar as características de cada unha. • Identifica as formas de relevo que se poden dar na paisaxe de costa. • Coñece e sitúa as cinco grandes unidades do relevo peninsular, ademais é capaz de localizar as formas de relevo máis representativas destas unidades. • Identifica os dous arquipélagos de España e coñece as características da súa paisaxe, ademais coñece e sitúa as súas formas de relevo máis representativas. • Coñece a extensión das tres costas de España, ademais recoñece as características de cada unha e localiza os seus principais accidentes. • Coñece as características do relevo de Galicia e a variedade de formas que este presenta, ademais é capaz de localizar as formas de relevo máis representativas da comunidade. • Localiza o pico máis alto de España e coñece a súa altura. • É capaz de situar os límites das dúas costas de Galicia, así como de localizar os principais accidentes. • Coñece a clasificación e os límites das rías de Galicia, así como as súas características. • Coñece e sitúa as distintas vertentes de España, ademais coñece as características dos ríos de cada vertente. • Localiza os ríos máis importantes de España e Galicia.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

		<ul style="list-style-type: none"> • Define o termo de desenvolvemento sostible e comprende a repercusión que as actividades humanas teñen sobre o medio. • Coñece a regra dos 5 R e sabe como aplicala.
--	--	--

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA
<ul style="list-style-type: none"> • Recoñecer os elementos do relevo e os ríos de España e de Galicia. • Explicar a importancia de favorecer o desenvolvemento sostible.
CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN
<p>Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información. Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas. Grao de elaboración persoal das ideas e as respostas. Grao de comprensión e comunicación da información. Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía... Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo. Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios... Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
<p>Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabes, proba escrita...).</p> <p>Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual.</p> <p>Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.</p>	<p>Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual.</p> <p>Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.</p>	<p>Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 5: A ORGANIZACIÓN POLÍTICA E TERRITORIAL

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Coñecer que é a Constitución española e que establece, e identificar as características dun Estado democrático e os seus fundamentos. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)
2. Coñecer os símbolos do Estado español. (Conciencia e expresións culturais / Intelixencia visual e espacial)
3. Coñecer que son os dereitos, os deberes e as liberdades, e reflexionar sobre a relación que gardan. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)
4. Coñecer a forma de goberno de España, quen forman parte do Goberno, cales son as súas funcións e identificar o tres poderes políticos do Estado. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

5. Coñecer a organización territorial de España (comunidades e cidades autónomas, provincias e concellos), así como localizar as comunidades e as cidades autónomas nun mapa de España e as súas provincias. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
6. Saber que é o Estatuto de Autonomía de Galicia e identificar as principais institucións políticas e Galicia. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
7. Coñecer que eleccións se celebran en España e a que representantes se elixen en cada unha delas. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
8. Recoñecer, respectar e apreciar a gran diversidade cultural e lingüística de España. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)
9. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, ademais de

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

como instrumento para aprender e realizar traballos. (Dixital, Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial e intrapersoal)

10. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, e aceptando as diferenzas con respecto e tolerancia cara ás ideas e as achegas alleas. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersonal e intrapersoal)

11. Reflexionar sobre os aspectos que deben terse en conta á hora de preparar unha campaña electoral para presentarse como delegado ou delegada de clase, e tomar decisións sobre os puntos que se desenvolverán na campaña. (Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal)

12. Favorecer a autonomía persoal e a participación activa e responsable en diferentes contextos sociais, como a aula ou o colexio. (Iniciativa emprendedora, Sociais e cívicas / Intelixencias intrapersoal e interpersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada <i>Quen nos gobernan?</i> P • A Constitución española. C • Características do Estado democrático. C, V • Os símbolos do Estado español. C • Dereitos, deberes e liberdades. C, V • A forma de goberno en España: monarquía parlamentaria (Rei, Cortes xerais, goberno e tribunais de xustiza). C • As funcións do Rei. C • A división de poderes políticos do Estado: poder lexislativo, poder executivo, poder xudicial. C • Organización territorial do Estado español: comunidades autónomas e cidades autónomas, provincias e municipios. C • O Estatuto de Autonomía de Galicia e as institucións autonómicas. C • O dereito ao voto. V • As eleccións: xenerais, autonómicas e municipais. C • A diversidade cultural: costumes e tradicións, modos de vida, patrimonio arquitectónico. C, V • A diversidade lingüística. C, V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P • Ser capaz de aplicar os coñecementos para preparar unha campaña electoral como candidato a delegado de clase. P 	<ul style="list-style-type: none"> • Explicar a importancia que ten a Constitución para o funcionamento do Estado español. • Recoñecer a existencia dos deberes e dos dereitos das persoas ao consideralas membros de distintos grupos e organizacións sociais. • Identificar a monarquía parlamentaria como unha forma de goberno e recoñecer a figura do Rei, as súas funcións e a forma de sucesión da coroa. • Identificar as institucións políticas máis importantes de España, as súas funcións e os distintos dereitos e liberdades recollidos na Constitución. • Comprender a división de poderes do Estado e as súas atribucións recollidas na Constitución para cada un. • Identificar as principais institucións de Galicia e describir as súas funcións • Describir a división territorial do Estado distinguindo a administración municipal, provincial e autonómica, e as súas atribucións administrativas. • Identificar e valorar as manifestacións culturais, populares e lingüísticas que conviven no contorno, recoñecer a súa evolución no tempo e valoralas como elementos de cohesión social. • Analizar e valorar a riqueza cultural dos territorios que forman España. • Identificar as tradicións e os costumes dun 	<ul style="list-style-type: none"> • Identifica os principios democráticos máis importantes establecidos na Constitución. Busca información e documentación sobre ela, elabora un traballo e expoñe na aula. • Recoñece a figura do Rei e as súas funcións como xefe do Estado e explica como é a sucesión do Rei nunha monarquía parlamentaria. • Identifica as principais institucións do Estado español e de Galicia e describe as súas funcións e a súa organización. • Nomea as estruturas básicas de goberno e os elementos territoriais de España e, en especial, as de Galicia. Describe a organización territorial de España. • Identifica os distintos tipos de eleccións como unha forma de participar no funcionamento do concello, de Galicia e de España. • Completa un mapa de conceptos relacionando cada comunidade autónoma coas súas linguas e as súas tradicións. • Nomea as linguas que se falan nas comunidades autónomas e é consciente do dereito e da legalidade constitucional dos seus falantes a usalas. • Desenvolve a súa empatía cara ás manifestacións culturais que enriquecen a vida na nosa sociedade. • Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable, construtivo e solidario, respectando os principios básicos do funcionamento democrático.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	territorio, as súas características, as súas orixes, o seu significado e as causas que poden causar a súa aparición ou a súa desaparición.	• Valora o traballo en grupo, mostra actitudes de cooperación e participación responsable, e acepta de maneira respectuosa e tolerante as ideas e as achegas alleas xurdidas en diálogos e debates.
--	--	---

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

- Explicar a importancia que ten a Constitución para o funcionamento do Estado español.
- Recoñecer a existencia dos deberes e dos dereitos das persoas ao consideralas membros de distintos grupos e organizacións sociais.
- Comprender a división de poderes do Estado e as súas atribucións recollidas na Constitución para cada un.
- Describir a división territorial do Estado distinguindo a administración municipal, provincial e autonómica, e as súas atribucións administrativas.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.

Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.

Grao de elaboración persoal das ideas e as respostas.

Grao de comprensión e comunicación da información.

Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...

Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.

Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...

Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabes, proba escrita...) Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos,	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

así como do resultado obtido.

Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 6: A POBOACIÓN

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Coñecer os factores que interveñen na evolución dunha poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática e naturalista)
2. Saber calcular a taxa de natalidade, a taxa de mortalidade, o crecemento natural, o saldo migratorio e o crecemento real. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía e Dixital / Intelixencias lóxica e matemática e naturalista)
3. Coñecer os distintos tipos de gráficos para representar os datos dunha poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias naturalista e visual e espacial)
4. Saber representar e interpretar os datos dunha poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía e Dixital / Intelixencias lóxica e

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

matemática, naturalista e visual e espacial)

5. Saber calcular a densidade de poboación. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia lóxica e matemática)

6. Coñecer a distribución da poboación española, así como as diferenzas entre poboación activa e inactiva. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

7. Coñecer as principais correntes migratorias. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

8. Coñecer os distintos tipos de migración e reflexionar sobre as causas e as consecuencias das migracións. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)

9. Coñecer as características das poboacións española e europea. (Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Naturalista)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

10. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante e como instrumento para aprender e realizar traballos. (Dixital. Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial e intrapersoal)

11. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando as diferenzas con respecto e tolerancia cara ás ideas e ás achegas alleas. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora e Aprender a aprender / Intelixencias interpersonal e intrapersoal)

12. Reflexionar sobre a situación actual da poboación infantil dun municipio para redactar unha carta ao seu Concello explicando a situación e as posibles actuacións. (Iniciativa emprendedora e Aprender a aprender / Intelixencia intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada <i>Onde nacemos?</i> P • Factores que interveñen na evolución dunha poboación: a natalidade, a mortalidade, a inmigración e a emigración. C, P • O crecemento dunha poboación: crecemento natural, saldo migratorio, crecemento real. C, P • Pirámides de poboación. C, P • Gráfico lineal. C, P • Gráfico de barras. C, P • Diagrama circular. C, P • Densidade de poboación. C, P • Distribución da poboación española e galega. C • As persoas e o traballo. C • Principais correntes migratorias. C • Tipos de migración. C • Causas e consecuencias das migracións. C, V • Taxas de poboación española e galega. C • As migracións en España e en Galicia. C, V • A poboación europea. C • A distribución da poboación europea. C • Os movementos migratorios en Europa. C, V • Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P • Ser capaz de reflexionar sobre os coñecementos aprendidos e aplicarlos para redactar unha carta dirixida ao Concello da localidade, explicando a situación actual da poboación infantil no municipio e as posibles actuacións. P • Reflexión sobre a propia aprendizaxe. V 	<ul style="list-style-type: none"> • Distinguir os principais trazos das poboacións galega, española e europea. • Explicar a evolución e a distribución demográfica galega, española e europea, representando pirámides de poboación, gráficos de barras e diagramas circulares. • Describir os movementos migratorios da poboación española mediante un mapa conceptual que inclúa o éxodo rural, a emigración a Europa, e a chegada de emigrantes ao noso país. • Realizar exposicións orais argumentando as opinións propias sobre os cambios que os cambios migratorios producen nas sociedades. • Respetar a variedade dos diferentes grupos humanos e valorar a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante baseada nos valores democráticos e nos dereitos humanos universalmente compartidos. • Participar dunha maneira eficaz e construtiva na vida social creando estratexias para resolver conflitos. • Comprender os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornos (colexio, familia, barrio etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Describe os principais trazos das poboacións galega, española e europea. • Describe a densidade de poboación de España e de Galicia comparándoa coa media da Unión Europea. • Explica o concepto de densidade de poboación e sabe calculala. • Interpreta unha pirámide de poboación e describe os factores demográficos do crecemento da poboación. • Describe os factores que condicionan a distribución da poboación española e galega e localiza nun mapa as comunidades con maior concentración de inmigrantes. • Explica a baixa natalidade en relación coas características dunha sociedade urbana e industrializada e describe que características ten a natalidade en España e en Galicia. • Describe o significado da distribución desigual da poboación española e da galega e indica cales son as zonas máis densamente poboadas. • Argumenta nun debate a súa opinión sobre a influencia dos inmigrantes nos cambios sociais que se producen nos países afectados. • Sabe de que tres países procede a maioría dos inmigrantes en España e recoñece a importancia das migracións no mundo e no noso contorno. • Participa dunha maneira eficaz e construtiva na vida social e crea estratexias para resolver conflitos. • Comprende os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornos (colexio, familia, barrio etc.).

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

		<ul style="list-style-type: none">• Coñece e respecta as regras da vida colectiva e valora a variedade dos diferentes grupos humanos como enriquecemento da sociedade.
--	--	--

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

Explicar a evolución e a distribución demográfica galega, española e europea, representando pirámides de poboación, gráficos de barras e diagramas circulares. Describir os movementos migratorios da poboación galega e española mediante un mapa conceptual que inclúa o éxodo rural, a emigración a Europa, e a chegada de emigrantes ao noso país.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.
Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.
Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas.
Grao de comprensión e comunicación da información.
Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e dos procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...
Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.
Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...
Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
<p>Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabiles, proba escrita...).</p> <p>Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual.</p> <p>Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.</p>	<p>Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual.</p> <p>Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.</p>	<p>Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 7: A ACTIVIDADE ECONÓMICA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Diferenciar entre bens e servizos. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía / Intelixencia naturalista)
2. Ser capaz de identificar oficios ou postos de traballo cos seus sectores correspondentes. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía / Sociais e cívicas)
3. Ser capaz de deducir que sector será o dominante en cada país en función do nivel de desenvolvemento deste último. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal / Matemática, ciencia e tecnoloxía)
4. Coñecer e comprender o proceso de produción dos produtos que consumimos día a día. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

5. Ser capaz de diferenciar entre materias primas e produtos elaborados. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía / Intelixencia naturalista)

6. Comprender a relación das tecnoloxías cos distintos sectores produtivos. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía)

7. Valorar a importancia que pode ter cada sector en cada zona de España segundo as características que presenten as mesmas. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía / Intelixencia naturalista / Intelixencia interpersonal / Sociais e cívicas)

8. Comprender a importancia das actividades económicas e das cadeas de produción para o funcionamento dun país. (Matemática. Ciencia e Tecnoloxía / Intelixencia naturalista / Intelixencia interpersonal / Sociais e cívicas)

9. Valorar máis a cooperación. Ben sexa mediante o traballo en grupo cos compañeiros, ou ben mediante o estudo do

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

proceso de produción e distribución. (Aprender a aprender / Intelixencia interpersoal / Intelixencia intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada: En que traballan as españolas e os españois? P • Sectores produtivos. C • Bens e servizos. C • Grao de desenvolvemento dos países. C • Materias primas e produtos elaborados. C • Fases do proceso de produción. C • A tecnoloxía. C • Actividades máis destacadas de cada sector en España. C • Distribución das actividades do sector primario. C • Distribución da industria. C • Aplicación dos contidos traballados na unidade. P • Identificación dunha necesidade e solución de maneira creativa. P • Reflexión sobre o aprendido. P 	<ul style="list-style-type: none"> • Diferenciar bens e servizos, e ser capaz de definir cada un deles. • Coñecer o que significan as actividades económicas e os sectores en que se dividen, así como as actividades que engloban estes sectores. • Saber a clasificación que se fai dos países en función do seu desenvolvemento. • Coñecer o proceso de produción e diferenciar entre materias primas e produtos elaborados. • Definir tecnoloxía e coñecer o seu peso e aplicación nos distintos sectores. • Coñecer o peso de cada sector produtivo en España. 	<ul style="list-style-type: none"> • Explica a diferenza entre bens e servizos. • Coñece os sectores produtivos e sabe clasificar neles as distintas actividades económicas. • Coñece os tres tipos de países segundo o seu desenvolvemento e sabe que sectores predominan en cada un deles. • Coñece as catro fases do proceso produtivo e é capaz de explicar en que consiste cada unha. • Coñece a diferenza entre materias primas e produtos elaborados. • Define o concepto de tecnoloxía. • Coñece o tipo de tecnoloxía que máis predomina en cada sector produtivo. • Identifica o tipo de actividades máis desenvolvidas no sector primario en España. • Identifica o tipo de actividades máis desenvolvidas no sector secundario en España. • Localiza as zonas de maior concentración industrial en España. • Coñece as actividades máis importantes do sector terciario en España. • Localiza as principais zonas turísticas de España.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

- Explicar as diferenzas entre materia primas e produtos elaborados.
- Identificar as actividades que pertencen a cada un dos sectores económicos.
- Recoñecer as principais actividades económicas de España.
- Describir o proceso de obtención dun produto ata a súa venda e identificar os sectores aos que pertencen.

UNIÓN EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.
 Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.
 Grao de elaboración persoal das ideas e as respostas.
 Grao de comprensión e comunicación da información.
 Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...
 Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.
 Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...
 Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiáveis, proba escrita...) Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 8: A IDADE MEDIA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Situar a Idade Media na historia e coñecer os dous feitos históricos que marcan o seu inicio e o seu final. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)
2. Coñecer os diferentes estamentos da sociedade medieval e comprender a súa organización social, territorial e económica. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersonal)
3. Coñecer cando e como se formaron o reino visigodo e o reino suevo e a súa contribución á organización territorial e social, valorando o seu legado artístico e cultural. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencias interpersonal e visual e espacial)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

4. Coñecer a orixe de Al Ándalus, a súa organización social e as diferentes etapas da presenza musulmá na Península Ibérica.
(Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)

5. Coñecer a formación, a evolución e a expansión dos reinos cristiáns peninsulares. (Sociais e cívicas / Intelixencia interpersoal)

6. Recoñecer a importancia do Camiño de Santiago no desenvolvemento cultural e artístico da zona, así como no intercambio de coñecementos con outros territorios. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencia interpersoal)

7. Coñecer o desenvolvemento das culturas cristiá, musulmá e xudía durante a Idade Media na Península Ibérica, e valorar a súa contribución ao desenvolvemento cultural. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencia interpersoal)

8. Identificar as características das diferentes correntes artísticas que se desenvolveron durante a Idade Media na Península Ibérica e valorar e respectar o seu legado artístico. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencias interpersoal e visual e espacial)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

9. Interpretar eixes cronolóxicos da Idade Media e situar os principais feitos históricos desta etapa histórica. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias interpersoal, visual e espacial e lóxica e matemática)
10. Interpretar mapas históricos sobre a Idade Media. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencias interpersoal e visual e espacial)
11. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, así como para aprender e realizar traballos e presentacións. (Dixital, Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial e intrapersoal)
12. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, respectando as ideas e as achegas alleas. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersoal e intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

13. Favorecer a autonomía persoal e a participación activa e responsable en diferentes contextos sociais, como a aula ou o colexio. (Iniciativa emprendedora, Sociais e cívicas / Intelixencias interpersonal e intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada <i>O mercado medieval</i>. P • Eixe cronolóxico da Idade Media. Feitos históricos que marcan o seu inicio e o seu final. C • O feudalismo e a sociedade estamental. C • Chegada dos visigodos á Península Ibérica e creación do reino visigodo. C • A arte dos visigodos. C • O reino suevo de Galicia. C • Orixe da Al Ándalus. C • Etapas da presenza musulmá na Península Ibérica: a invasión musulmá e o emirato, o califato de Córdoba e os reinos de taifas. C, P • A vida cotiá en Al Ándalus. La Alhambra de Granada. C, V • A creación dos reinos cristiáns. C • Os reinos cristiáns do norte. C, P • A expansión dos reinos cristiáns. C, P • Os mudéxares. C • A cultura cristiá. Os mosteiros, centros culturais. Nacen as universidades. O Camiño de Santiago. C, V • A cultura musulmá e a cultura xudía. C, V • <i>Aula aberta</i>: Respecto polos elementos culturais e os costumes doutros pobos. V • A arte medieval: principais correntes artísticas. C • Arte románica, arte gótica e arte musulmá. C, V • <i>Unha volta polo mundo</i>: Billetes de euro e arte medieval europeo. V • <i>Rutina de pensamento: Mirar: 10 veces 2</i> (sobre a descrición das características dun monumento) 	<ul style="list-style-type: none"> • Identificar os feitos fundamentais de a historia de España e de Galicia na Idade Media e situalos correctamente no espazo e no tempo. • Describir as etapas históricas máis importantes da Idade Media na Península Ibérica e diferenciar, tras o afundimento da monarquía visigoda, a evolución de Al Ándalus e dos reinos cristiáns. • Explicar a influencia da civilización árabe en España e especificar o seu legado artístico, cultural e económico. • Explicar o proceso de reconquista e relacionalo coa configuración política dos reinos cristiáns. • Analizar a estrutura social dos reinos cristianos, explicando as diferenzas entre a sociedade estamental medieval e a actual sociedade de clases. • Describir as singularidades das tres culturas: musulmá, xudía e cristiá. • Definir termos históricos con precisión, relacionándoos co seu contexto correspondente. • Realizar traballos individuais ou en grupo sobre a España e a Galicia da Idade Media, utilizando as tecnoloxías da información. 	<ul style="list-style-type: none"> • Localiza no espazo e no tempo os feitos fundamentais da historia de España e de Galicia na Idade Media. • Sitúa nun eixe cronolóxico as etapas históricas máis importantes da Idade Media na Península Ibérica: reino visigodo, a Al Ándalus e os reinos cristiáns. • Representa nun eixe cronolóxico os principais feitos históricos relativos a Al Ándalus. • Localiza nun eixe cronolóxico os principais feitos históricos relativos aos reinos cristiáns. • Explica o proceso da reconquista e a repoboación dos reinos cristianos. • Describe o legado artístico, cultural e económico de Al Ándalus. • Explica a importancia do Camiño de Santiago. • Define os seguintes termos: califato, reinos de taifas, mozárabe, estamento, señorío, románico, gótico, mudéxar. • Realiza traballos e presentacións, coas tecnoloxías da información e da comunicación, sobre feitos ou personaxes da España e da Galicia da Idade Media.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

<p>medieval). P</p> <ul style="list-style-type: none">• Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P• Ser capaz de aplicar os coñecementos para organizar un traballo en grupo sobre a arte da Idade Media. P• Reflexión sobre os coñecementos previos e a aplicación dos contidos aprendidos máis aló da aula. V		
---	--	--

UNIÓN EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

Identificar os feitos fundamentais da historia de España e de Galicia na Idade Media e situalos correctamente no espazo e no tempo.

- Describir as etapas históricas máis importantes da Idade Media na Península Ibérica e diferenciar, tras o afundimento da monarquía visigoda, a evolución de Al Ándalus e dos reinos cristiáns.
- Explicar a influencia da civilización árabe en España e especificar o seu legado artístico, cultural e económico.
- Explicar o proceso de reconquista e relacionalo coa configuración política dos reinos cristiáns.
- Analizar a estrutura social dos reinos cristianos, explicando as diferenzas entre a sociedade estamental medieval e a actual sociedade de clases.
- Describir as singularidades das tres culturas: musulmá, xudía e cristiá.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.

Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.

Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas.

Grao de comprensión e comunicación da información.

Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...

Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.

Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...

Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
<p>Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiabes, proba escrita...).</p> <p>Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet. Arquivo individual.</p> <p>Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.</p>	<p>Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual.</p> <p>Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e a calidade das súas intervencións.</p>	<p>Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.</p>

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Unidade 9: A IDADE MODERNA

1. Obxectivos en termos de competencias e relación coas intelixencias múltiples

1. Situar a Idade Moderna na historia e coñecer os dous feitos históricos que marcan o seu inicio e o seu final, así como os cambios políticos, sociais, culturais e económicos que se produciron. (Sociais e cívicas, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática e intrapersoal)

2. Coñecer os principais descubrimentos xeográficos da época e comprender as súas repercusións políticas, sociais e económicas, e valorar os avances científicos e técnicos que os fixeron posibles. (Sociais e cívicas, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias lóxica e matemática e intrapersoal)

3. Coñecer as características e os feitos máis importantes que tiveron lugar durante os reinados dos diferentes monarcas da Idade Moderna. (Sociais e cívicas / Intelixencia intrapersoal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

4. Coñecer a organización social e económica da Idade Moderna. (Sociais e cívicas / Intelixencia intrapersonal)

5. Identificar as características dos estilos artísticos da Idade Moderna e valorar e respectar o seu legado artístico. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencias visual e espacial e intrapersonal)

6. Identificar as principais figuras e obras máis destacadas do Século de Ouro español, valorando o seu legado cultural. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais / Intelixencias visual e espacial e intrapersonal)

7. Interpretar eixes cronolóxicos da Idade Moderna e situar neles os diferentes monarcas que reinaron durante este período, así como os principais feitos históricos que tiveron lugar. (Sociais e cívicas, Conciencia e expresións culturais. Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias intrapersonal, visual e espacial e lóxica e matemática)

8. Interpretar mapas históricos sobre a Idade Moderna. (Sociais e cívicas, Matemática. Ciencia e tecnoloxía / Intelixencias visual e

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

espacial e lóxica e matemática)

9. Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación para buscar e tratar información concreta e relevante, así como para aprender e realizar traballos e presentacións. (Comunicación lingüística, Dixital, Aprender a aprender / Intelixencias lingüística e verbal, visual e espacial e interpersonal)

10. Participar en actividades de grupo mostrando actitudes de cooperación e participación responsable, aceptando as diferenzas, e mostrar respecto e tolerancia cara ás ideas e ás achegas alleas. (Sociais e cívicas, Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencias interpersonal e intrapersonal)

11. Mostrar iniciativa e capacidade emprendedora para participar en proxectos solidarios. (Iniciativa emprendedora, Aprender a aprender / Intelixencia intrapersonal)

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

2. Relación Contidos / Criterios de avaliación / Estándares de aprendizaxe

Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe
<ul style="list-style-type: none"> • Resolución da tarefa integrada <i>Alimentos de América</i>. P • Eixe cronolóxico da Idade Moderna. Feitos históricos que marcan o seu inicio e o seu final. C • Unha época de cambios. Os descubrimentos xeográficos. C • O descubrimento de América. C, V • O reinado dos Reis Católicos: a unión dinástica, a creación dunha monarquía poderosa e a expansión dos seus dominios. C • 1492: caída de Granada e expulsión dos xudeus. C, V • O reino de Galicia. C • A formación do Imperio hispánico. C • Os reinados de Carlos I e Filipe II. C • O voto galego nas Cortes de Castela. C • Causas da crise: reis débiles, guerra permanente, crise económica e revoltas de 1640. C • Unha nova dinastía: os Borbóns. C • A guerra de Sucesión española. C • O absolutismo. C • O despotismo ilustrado: o reformismo de Carlos III. C • A visión artística de Goya. C • Unha sociedade estamental. C • Unha economía agrícola e comercial. C • Tres estilos artísticos: o Renacemento, o Barroco e o Neoclasicismo. C, V • O Século de Ouro español. C, V • Os Séculos Escuros galegos. C 	<ul style="list-style-type: none"> • Describir o reinado dos Reis Católicos e identificar os aspectos básicos da Idade Moderna en España e de Galicia ata o século XVII, localizándoos no espazo e o tempo. • Explicar a evolución e a expansión da monarquía hispana durante o século XVI, diferenciando os reinados de Carlos I e Filipe II. • Enumerar as principais transformacións que se produciron ata o século XVII nos ámbitos económico, social, político e cultural. • Avaliar os prexuízos ocasionados pola intolerancia social e relixiosa, e relacionalos coa reinstauración da Inquisición e as expulsións dos xudeus e os mouriscos. • Describir as achegas artísticas e culturais do Século de Ouro español, e identificar os seus representantes máis destacados nos diferentes ámbitos da cultura e da arte. • Utilizar o vocabulario histórico con precisión e no contexto adecuado. • Realizar traballos individuais ou en grupo sobre a España e a Galicia da Idade Moderna ata o século XVII, utilizando as tecnoloxías da información e da comunicación. • Interpretar a historia como medio para comprender o presente, explicando as causas e as consecuencias dos procesos históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Describe os feitos máis destacados do reinado dos Reis Católicos e sitúaos nunha liña do tempo. • Explica as causas que motivaron as grandes expedicións marítimas. • Localiza nun mapa a ruta que seguiu a primeira viaxe de Colón e explica por que Colón deu o nome de «indios» aos habitantes das novas terras. • Explica os feitos máis importantes dos reinados de Carlos I e Filipe II. • Identifica os territorios que comprendía a monarquía hispánica durante os reinados de Carlos I e Filipe II. • Enumera as principais transformacións sociais, económicas, políticas e culturais que se produciron na Idade Moderna ata o século XVII. • Sitúa nunha liña de tempo os monarcas da dinastía dos Austrias que reinaron en España durante os séculos XVI e XVII. • Localiza nun mapa os territorios europeos que comprendía o imperio Hispánico en tempos de Carlos I. • Confecciona un mapa conceptual da época dos Austrias (séculos XVI e XVII). • Describe a estrutura social dos territorios peninsulares nos séculos XVI e XVII. • Avalía os prexuízos ocasionados pola intolerancia social e relixiosa dos Reis Católicos e dos Austrias. • Explica as características principais do Século de Ouro. • Recoñece os personaxes clave do Século de Ouro e as súas achegas culturais e artísticas. • Define os seguintes termos ou conceptos: nave,

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Aplicación dos contidos traballados na unidade dunha maneira competencial. P
- Ser capaz de aplicar a capacidade emprendedora para poder participar nun proxecto solidario. P
- Reflexión sobre os seus coñecementos previos e sobre a utilidade dos eixes cronolóxicos no estudo da historia. V

- carabela, Inquisición, valido, estamento, mourisco, Renacemento, Barroco.
- Realiza traballos e presentacións, coas tecnoloxías da información e da comunicación, sobre feitos ou personaxes da España e da Galicia da Idade Moderna ata o século XVII.
 - Interpreta a historia como medio que facilita a comprensión do presente.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MÍNIMOS ESIXIBLES PARA UNHA AVALIACIÓN POSITIVA

- Identificar as características da Idade Moderna e os acontecementos que determinaron cambios fundamentais.
- Situar nunha liña do tempo as etapas históricas máis importantes da Idade Moderna en España.
- Identificar o patrimonio artístico e cultura da Idade Moderna.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Uso correcto dos conceptos e do vocabulario propio da área ao transmitir e solicitar información.

Uso espontáneo ou en contextos cotiáns das aprendizaxes realizadas.

Grao de elaboración persoal das ideas e das respostas.

Grao de comprensión e comunicación da información.

Orde, limpeza e puntualidade na presentación de actividades: letra adecuada, expresión correcta e clara dos datos e os procedementos seguidos, ausencia de faltas de ortografía...

Comportamento: respecto polos compañeiros e polo profesorado e polo material; interese e motivación; atención ás explicacións; tenacidade, perseveranza, compañeirismo.

Porcentaxe ou valoración de traballos individuais, probas, exercicios...

Grao de participación nas súas intervencións, traballos en grupo, proxectos...

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

ESCRITOS	ORAIS	OUTROS
Tarefas diversas do alumno/a realizadas na actividade diaria da clase. Actividades diversas de avaliación do alumno/a (libro, fichas fotocopiáveis, proba escrita...) Traballos en grupo. Actividades TIC: interactivas, ligazóns a Internet Arquivo individual. Valoración da formulación e dos procesos seguidos, así como do resultado obtido.	Preguntas individuais e colectivas. Diálogo. Exposición oral. Proba oral individual. Observación e valoración do grao de participación de cada alumno/a e da calidade das súas intervencións.	Rúbrica das unidades didácticas. Rúbrica dos proxectos. Rúbricas de habilidades xerais. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro individual. Avaliación das competencias / intelixencias múltiples. Rexistro do grupo-clase. Portfolio e e-portfolio. Informe de avaliación.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

6. CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS DA ÁREA DE CIENCIAS SOCIAIS .

Para desenvolver as nosas tarefas na aula teremos en conta diversos factores como son: as ideas previas que ten o alumnado sobre o contido a traballar, a disposición do alumnado como grupo, o clima de aula debido ao que nos inflúe o alumno con necesidade específica de apoio educativo.... e así poderemos empregar uns ou outros procedementos didácticos. Buscamos que as distintas estratexias didácticas se amolden á natureza concreta do grupo para obter o maior rendemento posible no proceso de aprendizaxe do alumnado.

O proceso de ensinanza - aprendizaxe debe desenvolver o funcionamento cognitivo global do alumno/a, para iso partimos de que :

- As aprendizaxes son significativas : Todo novo coñecemento partirá das experiencias previas do alumno, converténdose este en axente activo da súa propia aprendizaxe.
- Individualización : As ensinanzas adaptaranse ás diferencias individuais dos alumnos/as.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Actividade : O alumno/a buscará as relacións significativas entre o que sabe e as novas aprendizaxes, é dicir, que aprenda a aprender.
- Motivación : Utilizaremos contextos cotiáns, familiares e habituais para que o alumnado aprenda comprobando, favorecendo así o seu interese.
- Afectividade : Todo isto realizáremolo nun clima escolar adecuado que proporcione o alumno/a: benestar, seguridade e confianza.

O noso papel, como profesores/as, será o de guía e mediador para facilitar a construción de aprendizaxes os nosos alumnos/as.

Desenvolveremos estratexias metodolóxicas diferentes para que os alumnos/as alcancen os obxectivos propostos para este curso. Así as máis axeitadas segundo o noso punto de vista son:

- Utilización da experiencia previa do alumno como punto de partida da aprendizaxe

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Fomentar nos alumnos/as habilidades para a busca de información, selección, procesamento, tratamento e comunicación dela.
- Potenciar no alumnado a utilización das TICs e das bibliotecas como recursos da aprendizaxe.
- Maximizar o impulso cognitivo utilizando materiais que atraian a atención e dispoñendo dos contidos de forma que aseguren o éxito da aprendizaxe.
- Potenciar que o alumno/a recorra ás súas propias experiencias.
- Facilitar a transferencia do aprendido á vida cotiá do neno/a.
- Elaborar plans de traballo individualizado nos casos nos que as diferencias individuais o requiran.
- O material de aprendizaxe debe ter un significado lóxico.
- Aproveitar os feitos relevantes da vida cotiá para organizar os contidos.
- Utilizar tarefas o máis activadoras posibles.
- Presentar actividades de reforzo e apoio, así como de ampliación das establecidas como comúns ao grupo.
- Utilizar fichas de traballo individual como complemento do libro dixital.
- Potenciar a lectura como medio para o progreso nas diversas áreas do currículo.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Potenciar unha actitude de superación individual e non de competición.
- Estar abertos ao diálogo, a escoitar os seus problemas e non negarlles a axuda solicitada.
- Crear un clima social de clase relaxado e comprensivo, evitando as tensións e disputas entre compañeiros/as.
- Distribuír tarefas e responsabilidades en clase.
- Apoiar a axuda mutua entre compañeiros/as na realización de actividades.
- Rexeitar todo tipo de discriminación: raza, sexo, condición social ...
- Favorecer a liberdade de expresión e a espontaneidade.
- Favorecer o traballo autónomo e utilizar situacións e estratexias de autoaprendizaxe.
- Levar a cabo unha avaliación continua para coñecer en cada momento a situación de partida de cada alumno/a á hora de introducir novos coñecementos.
- Realizar unha avaliación inicial (nivel de coñecementos, intereses, técnicas instrumentais).

Secuenciación habitual do traballo na aula.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Motivación

- Partir do gran grupo para activar os coñecementos previos.
- Presentación da actividade con gráficos, textos, fotos...

Información do profesor/a:

- Información básica para todo o alumnado.
- Información complementaria para reforzo e apoio.
- Información complementaria para afondamento e ampliación.

Traballo persoal:

- Lectura e comprensión de textos.
- Análises de documentos, pequenas investigacións, problemas de experimentación...
- Respostas e preguntas.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Realización de debates sobre temas de actualidade (medioambientais, de saúde, de consumo...).
- Memorización comprensiva.

Avaliación:

- Análise de producións: caderno, intervencións no grupo clase.
- Exposicións orais.
- Probas escritas.
- Traballos individuais e en grupo.
- Observación do traballo na aula.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

7. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS.

No noso centro o alumnado de 5º de Educación Primaria forma parte do proxecto EVA-EDIXGAL e o libro que se utiliza nesta materia é de EDEBÉ, aínda que incorporamos actividades, vídeos, esquemas... complementarios de NETEX e AULA PLANETA. A súa vez a mestra iralles entregando material complementario para traballar na aula, así como outros recursos de internet (outro material do repositorio ABALAR, infografías de MUNDOPRIMARIA, EDUTECA...), outros medios audiovisuais e outras fontes de información que se vaian considerando oportunas.

Na clase tamén contamos con material manipulable e experimental propio da área.

8. CRITERIOS DE AVALIACIÓN CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO.

Os criterios de avaliación aparecen no apartado 5 de esta programación, da mesma maneira que os procedimentos e instrumentos de avaliación.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

PROCEDIMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

PROCEDIMENTOS	INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN
Probas escritas	<ul style="list-style-type: none"> - Resolución de exercicios. - Resolución de casos prácticos. - Resolución de problemas. - Realización de fichas. - Respuesta a preguntas ou cuestións. - Elaboración de resúmenes, esquemas, gráficos...
Probas orales	<ul style="list-style-type: none"> - Exposición dun tema, traballo... - Resposta a preguntas. - Lectura expresiva.
Traballos individuais	<ul style="list-style-type: none"> - Traballos de investigación e experimentación. - ... de análise, - ... de síntese. - Presentacións. - Debates.
Traballos en grupo	<ul style="list-style-type: none"> - Traballos de investigación e experimentación. - ... de análise, - ... de síntese. - Presentacións. - Debates.
Trabaja en el aula	<ul style="list-style-type: none"> - Listas de control. - Caderno do alumno.

UNIÓN EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

A cualificación será de 0 a 10. Para establecer a cualificación teranse en conta os seguintes elementos:

1. Observación e análise das tarefas realizadas na aula. 20% da cualificación

- ✓ **Participación oral.** 5% da cualificación deste apartado.
 - Intervencións orais dos alumnos.
 - Participación activa na aula.
 - Probas orais.
 - Atención e interese demostrado.
 - Constancia, interese e esforzo.

- ✓ **Traballo diario en clase.** 10% da cualificación deste apartado.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Realización de pequenas experimentacións.
 - Caderno ematerial de traballo de clase limpo e ordenado.
 - Presentacións.
 - Realización de tarefas no tempo previsto (aproveita o tempo).
 - Atención e interese demostrado.
- ✓ **Traballo en grupo.** 5% da cualificación deste apartado.
- Respeto ás normas de traballo en equipo.
 - Aportacións ao grupo.
 - Respeto e valoración ás aportacións dos compañeiros/as.
 - Realización de tarefas no tempo previsto.

2. Probas escritas . 60% da cualificación

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Elaboración de fichas.
- Realización de traballos.
- Controis das unidades didácticas.
- Calidade dos traballos, de pequenas experimentacións ou clasificacións.

3. Comportamento. 10% de la cualificación

- Respeto polo material, compañeiros/as, maestro/a.
- Cumplimento das normas de convivencia consensuadas a principios de curso.

4. Esfuerzo e progreso. 10% da cualificación.

- Entrega de traballos e tarefas.
- Participación na clase.
- Realiza traballos voluntarios.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Para aprobar a materia deberá obterse unha calificación mínima de 5.

RECUPERACIÓN

O alumno/a que non alcance os obxectivos propostos:

- a. Rectificará a súa actitude si esa é a dificultade.
- b. En caso de que o mestre/a o estime oportuno fará aqueles traballos que non fixo ou que fixo mal e corraxirá o caderno.
- c. Na proba escrita de cada avaliación incluíranse preguntas correspondentes á avaliación anterior, de xeito que os alumnos/as poidan recuperar este apartado da cualificación global. Tamén se valorará o cambio de actitude e o traballo desenvolvido para recuperar cada avaliación durante o trimestre seguinte.

O alumnado que non obteña nas avaliacións e recuperacións a cualificación de 5 realizará un exame final da materia sobre os mínimos esixibles (grao mínimo de consecución dos estándares) da programación. Quedará exento

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

da realización de dita proba o alumnado que aprrobe a materia por avaliacións. Na proba final deberá obter un mínimo de 5.

CRITERIOS DE PROMOCIÓN

Perfil Competencia: COMPETENCIA EN COMUNICACIÓN LINGÜÍSTICA

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
MAT	Comunica verbalmente de forma razoada o proceso seguido na resolución dun problema de matemáticas en contextos do contorno inmediato.	
MAT	Analiza e comprende, coa axuda dalgunhas pautas, o enunciado de problemas (datos, relacións entre os datos e contexto do problema) do contorno inmediato.	
MAT	Explica de forma oral e por escrito os procesos seguidos e as estratexias utilizadas na medición e no tratamento de lonxitudes, masas, capacidades e superficies no contorno inmediato.	
MAT	Describe posicións e movementos indicando situación, ángulos, xiros e distancias respecto a un punto dado etc. en desprazamentos e itinerarios no contorno inmediato, fotografías, debuxos, esbozos etc.	
MAT	Identifica e nomea polígonos atendendo ao número de lados en obxectos cotiáns, debuxos, planos, imaxes, fotografías etc.	
MAT	Comprende e describe posicións, percorridos e movementos no contorno inmediato e interpreta e elabora as súas representacións espaciais en esbozos de itinerarios, planos etc. utilizando as nocións xeométricas básicas (situación, movemento, paralelismo, perpendicularidade, perímetro e superficie).	
MAT	Interpreta e describe situacións, mensaxes e feitos da vida diaria utilizando as nocións xeométricas básicas (situación, movemento, paralelismo, perpendicularidade, perímetro e superficie): indica unha dirección, explica un percorrido e oriéntase no espazo.	
MAT	Estima lonxitudes, capacidades e masas en situacións do contorno inmediato, escollendo a unidade e os instrumentos máis adecuados para medir e expresar unha medida e explicando de forma oral o proceso seguido e a estratexia utilizada.	
MAT	Resolve problemas relacionados con situacións do contorno inmediato, utilizando as unidades de medida (lonxitude, masa, capacidade e superficie) máis usuais, convertendo unhas unidades noutras da mesma magnitude, expresando os resultados nas unidades de medida máis adecuadas e explicando o proceso seguido.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

LGL	Participa en situacións de comunicación da aula gardando a quenda de palabra, escoitando as intervencións e incorporando as opinións dos outros.	
LGL	Participa en situacións de comunicación da aula organizando o discurso.	
LGL	Exprésase oralmente dunha maneira organizada e coherente segundo a situación comunicativa.	
LGL	Produce dunha maneira oral relatos e exposicións de clase.	
LGL	Explica oralmente as reflexións sobre os aspectos que aprende.	
LGL	Capta o sentido de textos orais identificando ideas principais e secundarias, opinións e valores non-explicitos.	
LGL	Coñece, de xeito xeral, as características máis relevantes (históricas, socioculturais...) da lingua galega.	
LGL	Identifica e valora a lingua galega dentro da realidade plurilingüe e pluricultural de España e de Europa.	
LGL	Identifica, de maneira global, as diferenzas lingüísticas, bastante evidentes, das variedades da lingua galega.	
LGL	Valora a variedade interna da lingua como símbolo de riqueza lingüística e cultural, así como o estándar como variante unificadora.	
LGL	Recoñece, de forma xeral, e evita as interferencias entre as linguas que está a aprender.	
LGL	Identifica diferenzas, regularidades e semellanzas, ortográficas e léxicas entre todas as linguas que coñece e/ou está a aprender, como punto de apoio para a súa aprendizaxe.	
LGL	Produce textos propios de uso habitual (cartas, normas, programas de actividades, convocatorias, plans de traballo colectivos, noticias, entrevistas, recensións) e textos referidos a feitos próximos á experiencia.	
LGL	Elabora textos que permiten progresar na autonomía para aprender (resumos, esquemas, informes, descrições, explicacións).	
LGL	Aplica en todos os escritos as normas ortográficas e gramaticais.	
LGL	Coida os aspectos formais dos textos escritos tanto en formato dixital coma en papel.	
LGL	Coñece textos literarios da tradición oral e da literatura infantil adecuados á súa idade.	
LGL	Goza dunha maneira autónoma da lectura de textos literarios adecuados á súa idade e manifesta unha actitude positiva cara á lectura.	
LGL	Coñece as características da narración e a poesía.	
LGL	Utiliza as bibliotecas ao seu alcance dunha maneira activa e autónoma.	
LGL	Comprende os mecanismos e os procedementos de organización e selección de obras e doutros materiais.	
LGL	Colabora no coidado e na mellora dos materiais bibliográficos e outros documentos dispoñibles na aula e no centro.	
LGL	Identifica cambios que se producen nas palabras e os textos ao realizar segmentacións, cambios na orde, supresións e insercións.	
LGL	Comprende e utiliza a terminoloxía gramatical e lingüística básica nas actividades de produción e comprensión de textos.	
CN	Busca, selecciona e organiza información concreta e relevante sobre feitos ou fenómenos naturais de Galicia; utilizando medios de observación directa (lupa, lupa binocular, microscopio etc.) e consultando documentos escritos, imaxes e gráficos; analiza, obtén conclusións e comunica a súa experiencia.	
CN	Presenta as tarefas de maneira ordenada, clara e limpa en soporte papel e/ou dixital.	
CN	Elabora un informe como técnica para o rexistro dun plan de traballo, comunicando de forma escrita as conclusións.	
CN	Expón oralmente e por escrito de forma clara e ordenada experiencias e tarefas, utilizando de xeito adecuado o vocabulario traballado e manifestando a comprensión de textos orais e/ou escritos.	
CN	Realiza un proxecto, traballando de forma individual ou en equipo, e presenta un informe, utilizando soporte papel e/ou dixital, recollendo información de diferentes fontes (directas, libros e Internet), con diferentes medios e comunicando de forma oral a experiencia realizada, apoiándose en imaxes, textos escritos en Word e/ou PowerPoint.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CS	Recolle información dos feitos e fenómenos dados e comunícao oralmente.	
CS	Utiliza con precisión o vocabulario adquirido para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados, reflexionando posteriormente sobre o proceso de aprendizaxe, cunhas pautas dadas.	
CS	Expón oralmente, de forma clara e ordenada, contidos relacionados coa área que manifestan a comprensión de textos orais e/ou escritos.	
CS	Enumera as características principais do Sistema Solar, distingue os diferentes tipos de astros e os seus movementos.	
CS	Describe de forma escrita o movemento de translación terrestre, sinala o eixe de xiro e os polos xeográficos nunha representación gráfica.	
CS	Describe de forma escrita o movemento de rotación terrestre.	
CS	Nomea e enumera de forma escrita as fases da Lúa.	
CS	Describe a Terra segundo as características das súas capas externas e internas apoiándose nunha imaxe (por exemplo mediante un mapa conceptual).	
CS	Compara e contrasta as distintas formas de representar a Terra: planos, mapas, planisferios e globo terráqueo (por exemplo nun esquema).	
CS	Explica a relación da atmosfera cos fenómenos atmosféricos (por exemplo mediante un esquema).	
CS	Analiza a influencia do tempo atmosférico no clima (por exemplo mediante un mapa conceptual).	
CS	Describe de forma escrita o uso dalgúns instrumentos meteorolóxicos apoiándose en imaxes.	
CS	Clasifica os climas segundo os factores que o determinan (por exemplo mediante un organizador gráfico).	
CS	Diferencia, localiza e sinala as zonas climáticas de Galicia e de España (nun mapa ou nun soporte dixital) e relaciona a súa flora e fauna; interpreta climogramas de Galicia e de España.	
CS	Describe a hidrosfera diferenciando augas subterráneas e augas superficiais; augas continentais e augas oceánicas; localiza e sinala masas, cursos de auga de Galicia e de España nun mapa ou nun recurso interactivo.	
CS	Detalla o ciclo do auga utilizando recursos interactivos e investiga sobre o consumo responsable da auga.	
CS	Localiza e sinala nun mapa ou nun recurso interactivo, os ríos, as cuncas e as vertentes de Galicia e de España.	
CS	Compara e contrasta os tramos dun río (por exemplo nunha táboa).	
CS	Describe de forma escrita os elementos das paisaxes de Galicia e de España e utilizando medios interactivos pescuda a súa diversidade.	
CS	Documéntase sobre a Constitución a través de diferentes fontes e elabora un traballo sobre os seus principios democráticos máis importantes (individual/grupo) para expoñelo na aula.	
CS	Recoñece o Rei como o xefe do Estado e explica de forma oral/escrita cales son as súas funcións.	
CS	Nomea as principais institucións do Estado español e asóciaas coa división de poderes.	
CS	Sitúa nun mapa as comunidades e as cidades autónomas de España e as súas provincias.	
CS	Define que é a densidade de poboación explicando a súa variabilidade e poñendo exemplos de territorios concretos.	
CS	Enumera os factores que condicionan o crecemento/decrecemento dunha poboación describindo as consecuencias.	
CS	Explica ante un produto dado algunhas das materias primas que o compoñen e traza o seu proceso de elaboración ata o produto final (por exemplo cun organizador).	
CS	Define e relaciona o concepto de Idade Media e Idade Moderna datando os feitos que marcan os seus inicios e os seus finais, nomeando algunhas fontes da historia representativas de cada unha delas e comunícao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Explica a importancia da escritura, da agricultura e da gandaría, como descubrimentos que cambiaron profundamente as sociedades humanas e comunícao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Relaciona e explica a forma de vida e a organización social de Galicia e de España da Prehistoria, da Idade Antiga, da Idade Media e da Idade Moderna	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	(por exemplo nun mapa mental).	
CS	Describe cronoloxicamente os principais movementos artísticos e culturais das distintas etapas da historia de Galicia e de España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade Media e Idade Moderna) citando os seus representantes máis significativos.	
CS	Data a Idade Antiga e describe as características básicas da vida naquel tempo, en especial as referidas á romanización, e comunícao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Identifica e secuencia os trazos distintivos das culturas que conviviron nos reinos peninsulares durante a Idade Media, describindo a evolución política e os distintos modelos sociais e comunicándoo oralmente e/ou por escrito.	
CS	Explica as características da Idade Moderna e algúns dos acontecementos que determinaron os cambios fundamentais no rumbo da historia neste período (monarquía dos Austrias, séculos XVI e XVII, os Borbóns e século XVIII) e comunícao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Interpreta e confecciona gráficos sinxelos de temperaturas e de precipitacións de localidades ou provincias de Galicia e de España.	
CS	Observa en imaxes e explica a influencia do comportamento humano no medio e propón medidas para o desenvolvemento sustentable da humanidade.	
CS	Identifica os factores que inflúen na poboación dun territorio e fai inferencias sobre eles ante uns datos dados.	
CS	Compara a situación actual cunha situación previa para apreciar a evolución nese territorio e establece xeneralizacións se é posible.	
CS	Diferencia os conceptos de emigración e inmigración e identifica ambos os dous movementos migratorios con casos concretos documentándose na súa realidade.	
CS	Localiza no tempo e no espazo algúns dos feitos fundamentais da historia de Galicia e de España describindo as principais características e comunícao oralmente e/ou por escrito.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Perfil Competencia: COMPETENCIA MATEMÁTICA E COMPETENCIAS BÁSICAS EN CIENCIA E TECNOLOXÍA

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
MAT	Utiliza estratexias heurísticas e procesos de razoamento na resolución de problemas do contorno inmediato, planificando a súa acción, organizando o traballo e revisando a súa correcta execución.	
MAT	Realiza estimacións e elabora conxecturas sobre os resultados de problemas do contorno inmediato, contrastando a súa validez e coherencia e valorando a súa utilidade e eficacia.	
MAT	Identifica e interpreta datos e mensaxes de textos numéricos sinxelos da vida cotiá (facturas, folletos publicitarios, rebaixas etc.).	
MAT	Identifica modelos, regularidades e leis matemáticas en situacións de cambio, en contextos numéricos, xeométricos e funcionais do contorno inmediato enumerando semellanzas e diferenzas.	
MAT	Realiza predicións sobre os resultados esperados na resolución de situacións problemáticas do contorno inmediato, utilizando os modelos e as leis atopadas, analizando a súa idoneidade e os erros que se producen identificando posibles variables sen controlar e elementos estraños.	
MAT	Amplía problemas unha vez resoltos, suscitados desde situacións do contorno inmediato, analizando a coherencia da solución e buscando outras formas de resolvelos.	
MAT	Elabora informes en diferentes soportes (presentacións, gráficos, textos etc.) sobre o proceso de investigación realizado a partir de cuestións concretas de carácter matemático sobre o contorno inmediato, expoñendo as fases e valorando, coa axuda de pautas definidas, os resultados e as conclusións obtidas.	
MAT	Practica o método científico no tratamento de situacións problemáticas do contorno inmediato, sendo ordenado, organizado e sistemático na utilización de follas de rexistro, cadernos de notas, diarios etc., na revisión e introdución das modificacións pertinentes.	
MAT	Planifica o proceso de traballo no tratamento de situacións problemáticas do contorno inmediato con preguntas adecuadas: Que quero investigar?, Que teño?, Que busco?, Como o podo facer?, Non me equivoquei ao facelo?, A solución é adecuada?, Como se pode comprobar? etc.	
MAT	No tratamento de situacións problemáticas do contorno inmediato realiza estimacións sobre os resultados esperados e contrasta a súa validez, valorando os proles e os contras do seu uso, tendo en conta as características das informacións ou datos iniciais e o contexto da situación.	
MAT	Elabora conxecturas e busca argumentos que as validen ou que as refuten en situacións a resolver do contorno inmediato, en contextos numéricos, xeométricos ou funcionais.	
MAT	Distingue entre problemas e exercicios e aplica as estratexias adecuadas para cada caso, con confianza e precisión.	
MAT	Suscita preguntas precisas e formuladas con corrección na procura de respostas adecuadas, tanto no estudo dos conceptos como na resolución de problemas relacionados co contorno inmediato.	
MAT	Desenvolve e aplica estratexias de razoamento (clasificación, recoñecemento das relacións e uso de exemplos) para crear e investigar conxecturas e construír e defender argumentos.	
MAT	Toma decisións nos procesos de resolución de problemas do contorno inmediato, valorando a súa conveniencia pola súa sinxeleza e utilidade en función de referencias en situacións e coñecementos previos.	
MAT	Realiza un proxecto relacionado co contorno inmediato elaborando e presentando un informe con documentos dixitais (texto, presentación, imaxe, vídeo, son, mapa conceptual etc.), buscando, analizando e seleccionando a información relevante, utilizando a ferramenta tecnolóxica adecuada e	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	compartíndoos cos seus compañeiros.	
MAT	Identifica os números romanos aplicando o coñecemento á comprensión de datacións.	
MAT	Le, escribe e ordena en textos numéricos e da vida cotiá, números ata o millón e decimais ata as centésimas, utilizando razoamentos apropiados e interpretando o valor de posición de cada unha das súas cifras.	
MAT	Utiliza os números ordinais en situacións do contorno inmediato.	
MAT	Interpreta en textos numéricos e da vida cotiá, números naturais ata o millón e decimais ata as centésimas, utilizando razoamentos apropiados e considerando o valor de posición de cada unha das súas cifras.	
MAT	Descompón, compón e redondea números naturais ata o millón e decimais ata as centésimas, interpretando o valor de posición de cada unha das súas cifras.	
MAT	Ordena números naturais ata o millón e decimais ata as centésimas e represéntaos na recta numérica	
MAT	Identifica os números negativos en contextos reais.	
MAT	Redondea mentalmente números decimais á décima ou centésima máis próxima en situacións de resolución de problemas do contorno inmediato.	
MAT	Ordena fraccións nas que o numerador é maior que o denominador aplicando a relación entre fracción e número decimal.	
MAT	Resolve operacións en expresións numéricas con parénteses.	
MAT	Utiliza diferentes tipos de números en contextos próximos, identificándoos como operadores na interpretación e na resolución de problemas.	
MAT	Coñece e aplica os criterios de divisibilidade máis sinxelos como por 2, 3, 5 e 10.	
MAT	Realiza operacións con números naturais: suma, resta, multiplicación e división.	
MAT	Identifica e usa os termos propios da multiplicación e da división.	
MAT	Resolve problemas utilizando a multiplicación para realizar recontos, en disposicións rectangulares nas que intervén a lei do produto.	
MAT	Aplica as propiedades das operacións e as relacións entre elas.	
MAT	Realiza sumas e restas de fraccións co mesmo denominador. Calcula o produto dunha fracción por un número.	
MAT	Realiza sumas, restas e multiplicacións con números decimais ata a centésima.	
MAT	Aplica o uso dos parénteses na resolución de operacións combinadas.	
MAT	Asocia o concepto de porcentaxe a unha fracción.	
MAT	Establece a correspondencia entre fraccións sinxelas, decimais e porcentaxes.	
MAT	Calcula aumentos e diminucións porcentuais.	
MAT	Descompón de forma aditiva e de forma aditiva-multiplicativa números naturais menores dun millón, atendendo ao valor posicional das súas cifras.	
MAT	Constrúe series numéricas (ata o millón), ascendentes e descendentes, de cadencias 2, 10 e 100 a partir de calquera número e de cadencias 5, 25 e 50 a partir de múltiplos de 5.	
MAT	Descompón números naturais menores dun millón, atendendo ao valor posicional das súas cifras.	
MAT	Identifica múltiplos e divisores de 2, 3, 5, 6, 9 e 10 utilizando as táboas de multiplicar.	
MAT	Calcula os primeiros múltiplos dun número natural menor que 100.	
MAT	Calcula todos os divisores dun número natural menor que 100.	
MAT	Descompón números decimais ata as centésimas atendendo ao valor posicional das súas cifras.	
MAT	Estima e redondea o resultado dun cálculo valorando a resposta en situacións da vida cotiá.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MAT	Resolve problemas relacionados con situacións do contorno inmediato que supoñen a lectura, escritura, interpretación e ordenación de números naturais ata o millón e decimais ata as centésimas aplicando operacións de suma, resta, multiplicación e división.	
MAT	Identifica as unidades do Sistema Métrico Decimal: lonxitude, capacidade, peso/masa e superficie no contorno inmediato.	
MAT	Estima lonxitudes, capacidades e masas en situacións do contorno inmediato, elixindo a unidade e os instrumentos máis adecuados para medir e expresar unha medida e explicando de forma oral o proceso seguido e a estratexia utilizada.	
MAT	Mide lonxitudes, capacidades e masas do contorno inmediato utilizando instrumentos convencionais (cinta métrica, balanza, litro etc.) e non-convencionais, expresando o resultado na unidade máis adecuada e xustificando o proceso e a unidade empregada.	
MAT	Suma e resta medidas de lonxitude, capacidade, masa e superficie, obtidas no contorno inmediato, en forma simple expresando o resultado na unidade determinada de antemán.	
MAT	Expresa en forma simple unha medición de lonxitude, capacidade, masa ou superficie do contorno inmediato dada en forma complexa e viceversa.	
MAT	Compara e ordena medidas dunha mesma magnitude (lonxitude, capacidade, masa ou superficie) do contorno inmediato.	
MAT	Compara superficies de figuras planas recoñecibles no contorno inmediato por superposición e descomposición.	
MAT	Resolve problemas relacionados con situacións do contorno inmediato utilizando as unidades de medida (lonxitude, masa, capacidade e superficie) máis usuais, convertendo unhas unidades noutras da mesma magnitude, expresando os resultados nas unidades de medida máis adecuadas e explicando o proceso seguido.	
MAT	Coñece e utiliza as unidades de medida do tempo e as súas relacións: segundo, minuto, hora, día, semana e ano.	
MAT	Realiza equivalencias e transformacións entre horas, minutos e segundos.	
MAT	Le reloxo analóxicos e dixitais.	
MAT	Resolve problemas da vida cotiá utilizando as medidas temporais e as súas relacións.	
MAT	Identifica o ángulo como medida dun xiro ou abertura.	
MAT	Mide ángulos usando o transportador.	
MAT	Resolve problemas realizando cálculos con medidas angulares.	
MAT	Coñece a función, o valor e as equivalencias entre as diferentes moedas e billetes do sistema monetario da Unión Europea e utilízalas tanto para resolver problemas en situacións reais como figuradas.	
MAT	Calcula múltiplos e submúltiplos do euro.	
MAT	Resolve problemas relacionados con situacións do contorno inmediato utilizando medidas de lonxitude, superficie, masa, capacidade, tempo e medida.	
MAT	Identifica e representa posicións relativas de rectas e circunferencias no seu contorno inmediato en creacións persoais, imaxes, fotografías, debuxos etc.	
MAT	Identifica e representa ángulos en diferentes posicións: consecutivos, adxacentes, opostos polo vértice etc. en debuxos, edificios, obras de arte, obxectos familiares etc.	
MAT	Realiza escalas e gráficas sinxelas de espazos acoutados do contorno escolar para facer representacións elementais.	
MAT	Identifica en situacións moi sinxelas do contorno inmediato a simetría de tipo axial e especular.	
MAT	Traza unha figura plana simétrica doutra respecto dun eixe vertical ou horizontal utilizando unha pauta milimetrada.	
MAT	Realiza ampliacións e reducións de debuxos de figuras planas utilizando unha pauta milimetrada.	
MAT	Clasifica triángulos e cuadriláteros atendendo aos seus lados e aos seus ángulos e identificando manipulativamente as relacións entre os seus lados e entre os seus ángulos.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MAT	Calcula o perímetro de figuras planas e a área de cadrados e rectángulos a partir da medida dos seus lados.	
MAT	Clasifica cuadriláteros atendendo ao paralelismo dos seus lados.	
MAT	Identifica e diferencia os elementos básicos de circunferencia e círculo: centro, radio, diámetro, corda, arco, semicírculo, segmento e sector circular.	
MAT	Calcula a lonxitude, a circunferencia e a área.	
MAT	Forma figuras planas e corpos xeométricos a partir da composición ou descomposición doutras, describindo aspectos concretos do resultado (número de lados, ángulos, caras etc.) e comparándoo con obxectos da vida cotiá.	
MAT	Recoñece e identifica poliedros, prismas e pirámides no contorno inmediato describindo os seus elementos básicos.	
MAT	Recoñece e identifica corpos redondos (cono, cilindro e esfera) no contorno inmediato describindo os seus elementos básicos.	
MAT	Resolve problemas xeométricos relacionados con situacións do contorno inmediato, utilizando as propiedades das figuras planas e os conceptos básicos de perpendicularidade, paralelismo, posición, movemento e simetría.	
MAT	Recolle datos cualitativos e cuantitativos en situacións familiares e rexístraos en táboas, diagramas de barras, liñas, círculos e outro tipo de gráficos.	
MAT	Recolle e clasifica datos cualitativos e cuantitativos de situacións do seu contorno, utilizándoos para construír táboas de frecuencia absoluta.	
MAT	Aplica de forma intuitiva ás situacións familiares os conceptos de media aritmética, rango, frecuencia e moda.	
MAT	Realiza e interpreta gráficos moi sinxelos (diagramas de barras, lineais, circulares e outros tipos de gráficos) con datos obtidos en situacións do contorno inmediato.	
MAT	Fai e argumenta estimacións, baseadas na experiencia sobre o resultado (posible, imposible, seguro e máis ou menos probable) de situacións do contorno inmediato nas que intervéen o azar.	
MAT	Identifica situacións do contorno inmediato de carácter aleatorio.	
MAT	Fai estimacións sobre a probabilidade de obter un resultado nunha situación real ou simulada de xogo habitual do alumnado na que intervéen o azar.	
MAT	Resolve problemas de estatística e probabilidade relacionados con situacións do contorno inmediato utilizando estratexias heurísticas, de razoamento (clasificación, recoñecemento das relacións e uso de exemplos), creando conxecturas, construíndo, argumentando e tomando decisións, valorando as consecuencias destas e a conveniencia da súa utilización.	
MAT	Comunica verbalmente de forma razoada o proceso seguido na resolución dun problema de matemáticas en contextos do contorno inmediato.	
MAT	Analiza e comprende, con axuda dalgunhas pautas, o enunciado de problemas (datos, relacións entre os datos e contexto do problema) do contorno inmediato.	
MAT	Explica de forma oral e por escrito os procesos seguidos e as estratexias utilizadas na medición e no tratamento de lonxitudes, masas, capacidades e superficies no contorno inmediato.	
MAT	Describe posicións e movementos indicando situación, ángulos, xiros e distancias respecto dun punto dado etc. en desprazamentos e itinerarios no contorno inmediato, fotografías, debuxos, esbozos etc.	
MAT	Identifica e nomea polígonos atendendo ao número de lados en obxectos cotiáns, debuxos, planos, imaxes, fotografías etc.	
MAT	Comprende e describe posicións, percorridos e movementos no contorno inmediato e interpreta e elabora representacións espaciais destes en esbozos de itinerarios, planos etc. utilizando as nocións xeométricas básicas (situación, movemento, paralelismo, perpendicularidade, perímetro e superficie).	
LCL	Interpreta a información contida nos gráficos, establecendo relacións coa información que aparece no texto relacionada con estes.	
CN	Expón oralmente e por escrito de forma clara e ordenada experiencias e tarefas, utilizando de xeito adecuado o vocabulario traballado e manifestando a comprensión de textos orais e/ou escritos.	
CN	Realiza un proxecto, traballando de forma individual ou en equipo, e presenta un informe, utilizando soporte papel e/ou dixital, recollendo información de	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	diferentes fontes (directas, libros e Internet), con diferentes medios e comunicando de forma oral a experiencia realizada, apoiándose en imaxes e textos escritos en Word e/ou PowerPoint.	
CN	Identifica e localiza os principais órganos implicados na realización das funcións vitais do corpo humano: relación (órganos dos sentidos, sistema nervioso e aparato locomotor), nutrición (aparatos respiratorio, dixestivo, circulatorio e excretor) e establecendo relacións entre eles e algúns hábitos de saúde.	
CN	Identifica e describe algunhas das principais características das funcións vitais do ser humano: relación, nutrición e reprodución.	
CN	Identifica algunhas características do funcionamento do corpo humano en canto a células, tecidos, órganos e aparatos; localizándoos e identificándoos segundo a súa forma e estrutura.	
CN	Coñece os principios das dietas equilibradas, identificando as prácticas saudables para previr e detectar os riscos para a saúde.	
CN	Observa e identifica algúns avances da ciencia que melloran a saúde (medicina, produción e conservación de alimentos, potabilización da auga etc.).	
CN	Coñece e utiliza técnicas básicas de primeiros auxilios para saber axudar en situacións simuladas.	
CN	Identifica e explica as diferenzas entre seres vivos e seres inertes.	
CN	Identifica e describe a estrutura dos seres vivos: células, tecidos, órganos, aparatos e sistemas, identificando as principais características e funcións de cada un deles.	
CN	Observa e identifica as características e clasifica os seres vivos: reino animal, reino das plantas e reino dos fungos.	
CN	Observa directa e indirectamente, identifica características e reconece e clasifica animais invertebrados e vertebrados.	
CN	Observa directa e indirectamente, identifica características e clasifica diferentes plantas.	
CN	Utiliza, con axuda, guías na identificación de animais e plantas de contornos próximos (parques, arredores da localidade, montes próximos, ribeiras, bosques etc.).	
CN	Coñece e comprende a importancia da fotosíntese para a vida na Terra.	
CN	Identifica e explica as relacións entre os seres vivos: cadeas alimentarias, poboacións e ecosistemas.	
CN	Identifica e explica, oralmente ou por escrito, algunhas das causas da extinción de especies.	
CN	Observa e identifica as principais características e compoñentes dun ecosistema.	
CN	Reconece e explica algúns ecosistemas: pradaria, litoral, cidade etc. e os seres vivos que neles habitan.	
CN	Observa e identifica diferentes hábitats dos seres vivos.	
CN	Observa e rexistra algún proceso asociado á vida dos seres vivos, utilizando os instrumentos e os medios audiovisuais e tecnolóxicos apropiados e manifestando certo rigor na observación e na comunicación oral e escrita dos resultados. (por exemplo un caderno de campo, un proxecto etc.).	
CN	Observa, identifica e clasifica algúns materiais polas súas propiedades (tamaño, son que producen, temperatura, dureza, textura, solubilidade, flotabilidade, peso/masa etc.).	
CN	Utiliza diferentes procedementos para a medida da masa e do volume dun corpo como balanza, báscula e probeta.	
CN	Identifica e explica fenómenos físicos observables en termos de densidade (por exemplo con auga e aceite).	
CN	Identifica e explica as principais características da flotabilidade nun medio líquido.	
CN	Coñece as leis básicas que rexen fenómenos como a reflexión da luz.	
CN	Coñece as leis básicas que rexen o cambio de estado ou as reaccións químicas: a combustión e a oxidación.	
CN	Planifica e realiza experiencias sinxelas e predí cambios no movemento, na forma ou no estado dos corpos por efecto das forzas comunicando o proceso seguido e o resultado obtido.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CN	Identifica e explica algunhas das principais características das diferentes formas de enerxía: mecánica, lumínica, sonora, eléctrica, térmica e química.	
CN	Identifica e explica algunhas das principais características das enerxías renovables e non-renovables, identificando, coa axuda do docente, as diferentes fontes de enerxía e materias primas en Galicia e a orixe da que proveñen.	
CN	Identifica e explica os beneficios e os riscos relacionados coa utilización da enerxía: esgotamento, chuva ácida e radioactividade.	
CN	Realiza experiencias sinxelas (por exemplo no laboratorio, na aula etc.) para separar os compoñentes dunha mestura mediante destilación, filtración, evaporación ou disolución comunicando de forma escrita e/ou oral o proceso seguido.	
CN	Identifica as principais características das reaccións químicas: combustión, oxidación e fermentación.	
CN	Explica os efectos da calor no aumento da temperatura e na dilatación dalgúns materiais.	
CN	Identifica e experimenta algúns cambios de estado e a súa reversibilidade.	
CN	Investiga a través da realización de experiencias sinxelas (por exemplo no laboratorio, na aula etc.) sobre diferentes fenómenos físicos e químicos da materia: suscitando problemas, enunciando hipóteses, seleccionando o material necesario, extraendo conclusións, comunicando resultados e manifestando competencia, coa axuda do docente, en cada unha das fases.	
CN	Investiga e realiza experiencias sinxelas (por exemplo no laboratorio, na aula, no patio etc.) para achegarse ao coñecemento das leis básicas que rexen fenómenos como a reflexión da luz, a transmisión da corrente eléctrica e o cambio de estado.	
CN	Identifica diferentes tipos de máquinas do seu contexto próximo e clasifícaaas segundo o número de pezas e o xeito de accionalas.	
CN	Observa, identifica e describe algúns dos compoñentes das máquinas máis habituais do seu contexto próximo.	
CN	Observa e identifica algunha das aplicacións das máquinas non-asociadas ao contexto próximo do alumnado e a súa utilidade para facilitar as actividades humanas.	
CN	Identifica e constrúe, coa axuda do docente, un circuíto eléctrico sinxelo: pila, cables, lámpadas, motor e interruptor.	
CN	Observa e identifica e algúns efectos da electricidade.	
CN	Expón exemplos de materiais condutores e illantes.	
CN	Observa e identifica as principais características dos imáns.	
CN	Busca, selecciona e organiza información concreta e relevante sobre feitos ou fenómenos naturais de Galicia, utilizando medios de observación directa (lupa, lupa binocular, microscopio etc.) e consultando documentos escritos, imaxes e gráficos; analiza, obtén conclusións e comunica a súa experiencia.	
CN	Identifica hábitos saudables para previr enfermidades e mantén unha conduta responsable.	
CS	Interpreta planos e mapas explicando o significado dos seus signos convencionais, linguaxes icónicas e simbólicas (en papel ou soporte dixital).	
CS	Utiliza recursos interactivos para localizar as liñas imaxinarias da superficie terrestre.	
CS	Interpreta e confecciona gráficos sinxelos de temperaturas e precipitacións de localidades ou provincias de Galicia e de España.	
CS	Interpreta mapas meteorolóxicos sinxelos de localidades ou provincias de Galicia e de España e identifica os seus elementos gráficos principais.	
CS	Localiza nun mapa ou noutros recursos interactivos as principais unidades do relevo de Galicia e de España e as súas vertentes hidrográficas.	
CS	Localiza nun mapa ou noutro recurso interactivo os mares e os ríos de España e os ríos de Galicia.	
CS	Localiza nun mapa de Galicia e de España onde se concentra máis a poboación e onde se acha máis dispersa, achegando razóns.	
CS	Recoñece o século como unidade de medida do tempo histórico e localiza feitos situándoos como sucesivos despois de Cristo.	
CS	Usa diferentes técnicas, ferramentas e recursos para localizar no tempo e no espazo feitos do pasado percibindo a duración e as relacións entre os acontecementos coa axuda de gráficas e/ou esquemas.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CS	Sitúa nunha liña de tempo as etapas históricas máis importantes das distintas idades da historia en Galicia e España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade Media e Idade Moderna).	
CS	Localiza no tempo e no espazo algúns dos feitos fundamentais da historia de Galicia e de España describindo as principais características de cada un deles e comunica oralmente e/ou por escrito.	
CS	Describe de forma escrita o movemento de translación terrestre, sinala o eixe de xiro e os polos xeográficos nunha representación gráfica.	
CS	Describe de forma escrita o movemento de rotación terrestre.	
CS	Compara e contrasta as distintas formas de representar a Terra: planos, mapas, planisferios e globo terráqueo (por exemplo nun esquema).	
CS	Describe a hidrosfera diferenciando augas subterráneas de augas superficiais; augas continentais de augas oceánicas; localiza e sinala masas e cursos de auga de Galicia e de España nun mapa ou nun recurso interactivo.	
CS	Detalla o ciclo da auga; utilizando recursos interactivos e investiga sobre o seu consumo responsable.	
CS	Localiza e sinala nun mapa ou nun recurso interactivo, os ríos, as cuncas e as vertentes de Galicia e de España.	
CS	Compara e contrasta os tramos dun río (por exemplo nunha táboa).	
CS	Compara os trazos de poboación de Galicia e de España utilizando datos demográficos, pirámides de poboación, diagramas etc. recollendo as súas conclusións oralmente/por escrito.	
CS	Observa en imaxes e explica a influencia do comportamento humano no medio natural e propón medidas para o desenvolvemento sustentable da humanidade.	
CS	Enumera as características principais do Sistema Solar e distingue os diferentes tipos de astros e os seus movementos.	
CS	Nomea e enumera de forma escrita as fases da Lúa.	
CS	Diferencia, localiza e sinala as zonas climáticas de Galicia e de España (nun mapa ou en soporte dixital) e relaciona a súa flora e fauna; interpreta climogramas de Galicia e de España.	
CS	Describe de forma escrita os elementos das paisaxes de Galicia e de España e utilizando medios interactivos pescuda a súa diversidade.	
CS	Define que é a densidade de poboación explicando a súa variabilidade e poñendo exemplos de territorios concretos.	
CS	Traballa cuns datos dados e represéntaos nunha pirámide de poboación ou un diagrama de barras.	
CS	Relaciona e explica a forma de vida e a organización social de Galicia e de España da Prehistoria, da Idade Antiga, da Idade Media e da Idade Moderna (por exemplo nun mapa mental).	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Perfil Competencia: COMPETENCIA DIXITAL

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
MAT	Utiliza ferramentas tecnolóxicas para a realización de cálculos numéricos, para aprender e para resolver problemas do contorno inmediato.	
MAT	Utiliza a calculadora para a realización de cálculos numéricos, para aprender e para resolver problemas do contorno inmediato.	
MAT	Usa a calculadora aplicando as regras do seu funcionamento, para investigar e resolver problemas.	
MAT	Utiliza instrumentos de debuxo e aplicacións informáticas sinxelas para a construción e a exploración das formas xeométricas do seu contorno.	
MAT	Realiza un proxecto relacionado co contorno inmediato elaborando e presentando un informe con documentos dixitais (texto, presentación, imaxe, vídeo, son, mapa conceptual etc.), buscando, analizando e seleccionando a información relevante, utilizando a ferramenta tecnolóxica adecuada e compartíndoo cos seus compañeiros.	
LGL	Exprésase por escrito dunha maneira coherente seguindo os pasos propios do proceso de produción dun escrito: planificación, escritura e revisión.	
LGL	Utiliza de forma habitual distintos recursos (diccionario, textos, Internet...) para ampliar o seu vocabulario.	
LGL	Elabora textos que lle permiten progresar na autonomía para aprender (resumos, esquemas, informes, descrições, explicacións).	
LGL	Coida os aspectos formais dos textos escritos tanto en formato dixital coma en papel.	
LGL	Utiliza as bibliotecas ao seu alcance dunha maneira activa e autónoma.	
LGL	Comprende os mecanismos e os procedementos de organización e selección de obras e doutros materiais.	
LGL	Colabora no coidado e na mellora dos materiais bibliográficos e doutros documentos dispoñibles na aula e no centro.	
CN	Usa con axuda o tratamento de textos (título, axuste de páxina, número de páxina, inserción de ilustracións etc.).	
CN	Fai un uso adecuado das TIC como recurso de lecer.	
CN	Coñece e comprende as medidas de seguridade persoal que debe utilizar no uso das TIC ao seu alcance.	
CN	Efectúa procuras guiadas de información na rede relacionadas con aspectos vinculados ao seu contexto próximo.	
CN	Coñece estratexias de acceso e traballo en Internet.	
CN	Utiliza, coa axuda do docente, algúns recursos ao seu alcance proporcionados polas tecnoloxías da información para comunicarse e colaborar.	
CN	Presenta as tarefas de maneira ordenada, clara e limpa, en soporte papel e/ou dixital.	
CN	Observa e rexistra algún proceso asociado á vida dos seres vivos, utilizando os instrumentos e os medios audiovisuais e tecnolóxicos apropiados, manifestando certo rigor na observación e na comunicación oral e escrita dos resultados (por exemplo un caderno de campo, un proxecto etc.).	
CS	Utiliza as TIC (Internet) para coñecer a terminoloxía adecuada aos temas tratados na aula coa axuda do mestre/-a.	
CS	Interpreta imaxes, esquemas e resumos e manexa as TIC en situacións de aula.	
CS	Utiliza recursos interactivos para localizar as liñas imaxinarias da superficie terrestre.	
CS	Utiliza a tecnoloxía para investigar sobre as accións humanas que propician o cambio climático.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntin - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Perfil Competencia: COMPETENCIA APRENDER A APRENDER

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
MAT	Reflexiona sobre o proceso levado na resolución de problemas relacionados con situacións do contorno inmediato, revisa as operacións utilizadas, as unidades dos resultados, comproba e interpreta a coherencia das solucións no contexto da situación e busca outras formas de resolución.	
MAT	Suscita novos problemas, a partir dun resolto variando os datos, propoñendo novas preguntas, conectándoo coa realidade, buscando outros contextos etc.	
MAT	Desenvolve e mostra actitudes adecuadas para o traballo en matemáticas: esforzo, perseveranza, flexibilidade, aceptación da crítica razoada, estratexias persoais de autocorrección e espírito de superación.	
MAT	Suscita a resolución de retos e problemas do contorno inmediato con precisión, esmero e interese superando bloqueos e inseguridades ante situacións descoñecidas e utilizando a reflexión sobre os erros como método de aprendizaxe.	
MAT	Reflexiona sobre os problemas resoltos do contorno inmediato e os procesos desenvolvidos, valorando as ideas claves, aprendendo para situacións futuras similares etc.	
MAT	Estima e comproba a coherencia do resultado dun problema mediante diferentes estratexias (algoritmos escritos, cálculo mental, tenteo e calculadora).	
MAT	Utiliza e automatiza algoritmos estándar de suma, resta, multiplicación e división en números naturais ata o millón e decimais ata as centésimas en contextos de resolución de problemas e en situacións da vida cotiá.	
MAT	Constrúe e memoriza as táboas de multiplicar, utilizándoas para realizar cálculo mental.	
MAT	Usa de forma áxil estratexias de cálculo mental explicando de forma oral o proceso seguido.	
MAT	Reflexiona sobre o proceso levado na resolución de problemas relacionados con situacións do contorno inmediato revisando as operacións, as unidades dos resultados e comprobando e interpretando no contexto a coherencia das solucións e propoñendo outras formas de resolvelo.	
MAT	Aplica os conceptos de perímetro e superficie de figuras para a realización de cálculos sobre espazos do contorno escolar e para interpretar situacións da vida diaria (construír un obxecto, embaldosar o chan, pintar un cuarto etc.).	
MAT	Utiliza estratexias heurísticas e procesos de razoamento na resolución de problemas do contorno inmediato, planificando a súa acción, organizando o traballo e revisando a súa correcta execución.	
MAT	Practica o método científico no tratamento de situacións problemáticas do contorno inmediato, sendo ordenado, organizado e sistemático na utilización de follas de rexistro, cadernos de notas, diarios etc., na revisión e introdución das modificacións pertinentes.	
MAT	Planifica o proceso de traballo no tratamento de situacións problemáticas do contorno inmediato con preguntas adecuadas: Que quero investigar?, Que teño?, Que busco?, Como o podo facer?, Non me equivoquei ao facelo?, A solución é adecuada?, Como se pode comprobar?...	
MAT	Distingue entre problemas e exercicios e aplica as estratexias adecuadas para cada caso, con confianza e precisión.	
MAT	Desenvolve e aplica estratexias de razoamento (clasificación, recoñecemento das relacións e uso de exemplos) para crear e investigar conxecturas e construír e defender argumentos.	
MAT	Utiliza instrumentos de debuxo e aplicacións informáticas sinxelas para a construción e exploración de formas xeométricas do seu contorno.	
MAT	Forma figuras planas e corpos xeométricos a partir da composición ou descomposición doutras, describindo aspectos concretos do resultado (número de lados, ángulos, caras etc.), e comparándoos con obxectos da vida cotiá.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

MAT	Fai e argumenta estimacións, baseadas na experiencia sobre o resultado (posible, imposible, seguro e máis ou menos probable) de situacións do contorno inmediato nas que intervén o azar.	
LGL	Participa en situacións de comunicación da aula organizando o discurso.	
LGL	Participa en situacións de comunicación da aula gardando a quenda de palabra, escoitando as intervencións e incorporando as opinións dos outros.	
LGL	Exprésase oralmente dunha maneira organizada e coherente segundo a situación comunicativa.	
LGL	Produce dunha maneira oral relatos e exposicións na clase.	
LGL	Explica en voz alta as principais reflexións sobre os aspectos que aprende.	
LGL	Capta o sentido de textos orais identificando as súas ideas principais e secundarias, opinións e valores non-explicitos.	
LGL	Localiza e recupera información explícita na lectura de textos.	
LGL	Realiza inferencias directas na lectura de textos determinando os seus propósitos principais e captando o dobre sentido ou a ironía.	
LGL	Interpreta e integra as ideas propias coas contidas nos textos comparando e contrastando informacións diversas.	
LGL	Le en voz alta un texto con fluidez e coa entoación adecuada mostrando comprensión.	
LGL	Exprésase por escrito dunha maneira coherente seguindo os pasos propios do proceso de produción dun escrito: planificación, escritura e revisión.	
LGL	Produce textos propios do uso habitual (cartas, normas, programas de actividades, convocatorias, plans de traballo colectivos, noticias, entrevistas, recensións) e textos referidos a feitos próximos á experiencia.	
LGL	Elabora textos que lle permiten progresar na autonomía para aprender (resumos, esquemas, informes, descrições, explicacións).	
LGL	Goza dunha maneira autónoma da lectura de textos literarios adecuados á súa idade e manifesta unha actitude positiva cara á lectura.	
LGL	Utiliza as bibliotecas ao seu alcance dunha maneira activa e autónoma.	
LGL	Colabora no coidado e na mellora dos materiais bibliográficos e doutros documentos dispoñibles na aula e no centro.	
CN	Desenvolve, de forma guiada, estratexias sinxelas adecuadas para acceder á información dos textos de carácter científico.	
CN	Realiza experiencias sinxelas e pequenas investigacións sobre o ser humano, a saúde, os seres vivos etc. iniciándose na formulación de problemas, enunciando hipóteses, seleccionando o material necesario, realizando, extraendo conclusións sinxelas e comunicando os resultados.	
CN	Coñece e aplica, habitualmente, estratexias para estudar e traballar de xeito eficaz (por exemplo resumos, esquemas, mapas conceptuais etc.).	
CN	Reflexiona sobre o traballo realizado e saca conclusións sobre como traballa e aprende.	
CN	Manifesta autonomía na planificación e na execución de accións e tarefas sinxelas.	
CN	Manifesta e desenvolve certa iniciativa na toma de decisións, identificando os criterios e as consecuencias das decisións tomadas.	
CN	Planifica de forma autónoma actividades individuais de lecer e tempo libre que repercuten positivamente no seu modo de vida.	
CN	Utiliza, con axuda, guías na identificación de animais e plantas de contornos próximos (parques, arredores da localidade, montes próximos, ribeiras, bosques etc.).	
CS	Interpreta imaxes, esquemas e resumos e manexa as TIC na aula.	
CS	Planifica e realiza traballos e presentacións a nivel individual e en grupo que supoñen a procura, selección, interpretación e organización de textos de carácter xeográfico, social e histórico, na aula.	
CS	Traballa cuns datos dados e represéntaos nunha pirámide de poboación ou nun diagrama de barras.	
CS	Investiga a través de diferentes fontes cal é a situación actual da súa localidade con respecto ao traballo e elabora unha táboa/esquema que a explique.	
CS	Investiga o abandono das zonas rurais de Galicia en casos concretos manexando datos de poboación, de servizos etc. do pasado e do presente.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CS	Explica as orixes das materias primas e describe algúns procesos de obtención destas.	
CS	Busca empresas en Galicia e compáraas con outras do mesmo sector en España de acordo a unhas variables dadas: produto, tamaño, produción etc.	
CS	Explica e compara as diferenzas dos dous períodos nos que se divide a Prehistoria, describe as características básicas das formas de vida nestas dúas épocas e comunícaa oralmente e/ou por escrito.	
CS	Recolle información dos feitos e dos fenómenos dados e comunícaa oralmente.	
CS	Utiliza con precisión o vocabulario adquirido para elaborar traballos coa terminoloxía adecuada aos temas tratados, reflexionando posteriormente sobre o proceso de aprendizaxe, cunhas pautas dadas.	
CS	Documéntase sobre a Constitución a través de diferentes fontes e elabora un traballo sobre os seus principios democráticos máis importantes (individual/grupo) para expoñelo na aula.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Perfil Competencia: COMPETENCIA SENTIDO DE INICIATIVA E ESPÍRITO EMPRENDEDOR

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
MAT	Realiza un proxecto relacionado co contorno inmediato elaborando e presentando un informe con documentos dixitais (texto, presentación, imaxe, vídeo, son, mapa conceptual etc.), buscando, analizando e seleccionando a información relevante, utilizando a ferramenta tecnolóxica adecuada e compartíndoo cos seus compañeiros.	
MAT	Suscita novos problemas, a partir dun resolto variando os datos, propoñendo novas preguntas, conectándoo coa realidade, buscando outros contextos etc.	
MAT	Elabora informes en diferentes soportes (presentacións, gráficos, textos, etc.) sobre o proceso de investigación realizado a partir de cuestións concretas de carácter matemático sobre o contorno inmediato, expoñendo as fases deste e valorando, coa axuda de pautas definidas, os resultados e as conclusións obtidas.	
MAT	Toma decisións nos procesos de resolución de problemas do contorno inmediato valorando a súa conveniencia pola súa sinxeleza e utilidade en función de referencias en situacións e coñecementos previos.	
LGL	Participa en situacións de comunicación da aula respectando a quenda de palabra, escoitando as intervencións e incorporando as opinións dos outros.	
LGL	Exprésase oralmente dunha maneira organizada e coherente segundo a situación comunicativa.	
LGL	Produce oralmente relatos e exposicións na clase.	
LGL	Explica oralmente as principais reflexións sobre os aspectos que aprende.	
LGL	Exprésase por escrito dunha maneira coherente seguindo os pasos propios do proceso de produción dun escrito: planificación, escritura e revisión.	
CN	Manifesta progresiva autonomía na planificación e na execución de accións e tarefas presentando certa iniciativa na toma de decisións.	
CN	Constrúe, coa axuda do docente, algunha estrutura sinxela que cumpra unha función ou condición para resolver un problema sinxelo a partir de pezas moduladas (escaleira, ponte, tobogán etc.).	
CN	Identifica e constrúe, coa axuda do docente, un circuíto eléctrico sinxelo: pila, cables, lámpadas, motor e interruptor.	
CS	Realiza con responsabilidade e esforzo as tarefas encomendadas e presenta os traballos de maneira ordenada, clara e limpa.	
CS	Mostra actitudes de confianza en si mesmo, iniciativa persoal, curiosidade, interese, creatividade na aprendizaxe e espírito emprendedor que o fan activo ante as circunstancias que o rodean na aula, na familia e no colexio.	
CS	Manifesta autonomía na planificación e na execución de accións e tarefas e ten iniciativa na toma de decisións de grupo.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

Perfil Competencia: COMPETENCIAS SOCIAIS E CÍVICAS

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
LGL	Participa en situacións de comunicación da aula gardando a quenda de palabra, escoitando as intervencións dos outros e incorporando as opinións dos outros.	
LGL	Produce textos propios de uso habitual (cartas, normas, programas de actividades, convocatorias, plans de traballo colectivos, noticias, entrevistas, recensións) e textos referidos a feitos próximos á experiencia.	
LGL	Colabora no coidado e na mellora dos materiais bibliográficos e doutros documentos dispoñibles na aula e no centro.	
LGL	Pon interese e esfórzase por escribir correctamente (grafía, orde, limpeza e estética) de forma persoal, creativa e con sensibilidade.	
LGL	Recoñece algunhas das características relevantes da diversidade lingüística en España e das variedades dialectais do galego.	
CN	Utiliza estratexias para realizar traballos de forma individual e en equipo, resolvendo de forma dialogada os conflitos e axudado dun proceso de conciliación.	
CN	Coñece e respecta as normas de uso e de seguridade dos instrumentos e dos materiais de traballo (por exemplo no laboratorio, na aula etc.).	
CN	Recoñece estilos de vida saudables e os seus efectos sobre o coidado e o mantemento dos diferentes órganos e aparellos.	
CN	Identifica hábitos saudables para previr enfermidades e mantén unha conduta responsable.	
CN	Coñece e comprende os efectos nocivos do consumo de alcohol e tabaco, sobre todo en idades temperás.	
CN	Identifica, comprende e describe emocións e sentimentos propios, dos seus compañeiros e dos adultos manifestando condutas empáticas.	
CN	Planifica de forma autónoma actividades individuais de lecer e tempo libre que repercuten positivamente no seu modo de vida.	
CN	Mostra condutas de respecto e coidado cara aos seres vivos.	
CN	Respecta e comprende as normas de uso e de seguridade dos instrumentos de observación e dos materiais de traballo.	
CN	Coñece, comprende e respecta as normas de uso e de seguridade dos instrumentos e dos materiais de traballo na aula e no centro.	
CN	Coñece algúns dos grandes descubrimentos e inventos da humanidade.	
CN	Describe a influencia do desenvolvemento tecnolóxico nas condicións de vida e no traballo.	
CN	Coñece algúns dos avances da ciencia: no fogar e na vida cotiá, na medicina, na cultura e no lecer, na arte, na música, no cine, no deporte e nas TIC.	
CN	Coñece os principios das dietas equilibradas, identificando as prácticas saudables para previr e detectar os riscos para a saúde.	
CN	Observa e identifica algúns avances da ciencia que melloran a saúde (medicina, produción e conservación de alimentos, potabilización da auga etc.).	
CN	Identifica e explica os beneficios e os riscos relacionados coa utilización da enerxía: esgotamento, chuvia ácida e radioactividade.	
CS	Utiliza estratexias para realizar traballos en equipo, adoptando un comportamento responsable e construtivo na aula.	
CS	Participa en actividades de grupo adoptando un comportamento responsable e construtivo e respectando os principios básicos do funcionamento democrático (respectar as quendas de palabra e as opinións, escoitar os demais e argumentar e tomar decisións conxuntas).	
CS	Valora a importancia dunha convivencia pacífica e tolerante entre os diferentes grupos humanos sobre a base dos valores democráticos e os dereitos humanos universalmente compartidos no colexio.	
CS	Participa dun xeito eficaz e construtivo na vida social da aula e do colexio e crea e utiliza estratexias para resolver conflitos nos grupos de referencia.	
CS	Identifica e utiliza os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornos (escola, familia, barrio etc.).	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

CS	Valora e apoia a cooperación e o diálogo como forma de evitar e resolver conflitos exercitando prácticas democráticas en situacións de toma de decisións con apoio do mestre.	
CS	Desenvolve actitudes de cooperación e de traballo en equipo, valora as ideas alleas e reacciona con intuición, apertura e flexibilidade ante elas na aula.	
CS	Planifica traballos en grupo, coordina equipos, toma decisións e acepta responsabilidades no traballo en equipo.	
CS	Valora a importancia de coidar a atmosfera e enumera algunhas razóns.	
CS	Observa en imaxes e explica a influencia do comportamento humano no medio natural e propón medidas para o desenvolvemento sustentable da humanidade.	
CS	Utiliza a tecnoloxía para investigar sobre as accións humanas que propician o cambio climático.	
CS	Identifica os factores que inflúen na poboación dun territorio e fai inferencias sobre eles ante uns datos dados.	
CS	Compara a situación actual cunha situación previa para apreciar a evolución nese territorio e establece xeneralizacións se é posible.	
CS	Diferencia os conceptos de emigración e inmigración e identifica ambos movementos migratorios con casos concretos documentándose na súa realidade.	
CS	Respecta os restos históricos e recoñece o valor que o patrimonio arqueolóxico monumental de España e de Galicia nos achega para o coñecemento do pasado.	
CS	Respecta e asume o comportamento que debe cumprirse cando visita un museo ou un edificio antigo.	
CS	Documéntase sobre a Constitución a través de diferentes fontes e elabora un traballo sobre os seus principios democráticos máis importantes (individual/grupo) para expoñelo na aula.	
CS	Planifica e realiza traballos e presentacións a nivel individual e en grupo que supoñen a procura, selección, interpretación e organización de textos de carácter xeográfico, social e histórico na aula.	
CS	Nomea as principais institucións do Estado español e asóciaas coa división de poderes.	
CS	Sitúa nun mapa as comunidades e as cidades autónomas de España e as súas provincias.	
CS	Relaciona cada comunidade autónoma coas súas linguas, tradicións e algunhas das súas manifestacións culturais completando un mapa conceptual.	
CS	Investiga a través de diferentes fontes cal é a situación actual da súa localidade con respecto ao traballo e elabora unha táboa/esquema que a explique.	
CS	Enumera os factores que condicionan o crecemento/decrecemento dunha poboación describindo as consecuencias.	
CS	Investiga o abandono das zonas rurais de Galicia en casos concretos manexando datos de poboación, de servizos etc. do pasado e do presente.	
CS	Explica ante un produto dado algunhas das materias primas que o compoñen e traza o seu proceso de elaboración ata o produto final (por exemplo cun organizador).	
CS	Define e relaciona os conceptos de Idade Media e Idade Moderna datando os feitos que marcan os seus inicios e os seus finais, nomeando algunhas fontes da historia representativas e comunicao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Explica a importancia da escritura, da agricultura e da gandaría como descubrimentos que cambiaron profundamente as sociedades humanas e comunicao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Describe cronoloxicamente os principais movementos artísticos e culturais das distintas etapas da historia de Galicia e de España (Prehistoria, Idade Antiga, Idade Media e Idade Moderna) citando os seus representantes máis significativos.	
CS	Explica e compara as diferenzas dos dous períodos nos que se divide a Prehistoria, describe as características básicas das formas de vida nestas dúas épocas e comunicao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Data a Idade Antiga e describe as características básicas da vida naquel tempo, en especial as referidas á romanización, e comunicao oralmente e/ou	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

	por escrito.	
CS	Identifica e secuencia os trazos distintivos das culturas que conviviron nos reinos peninsulares durante a Idade Media describindo a evolución política e os distintos modelos sociais e comunicao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Explica as características da Idade Moderna e algúns dos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia neste período (monarquía dos Austrias, séculos XVI e XVII, os Borbóns e século XVIII) e comunicao oralmente e/ou por escrito.	

Perfil Competencia: COMPETENCIA CONCIENCIA E EXPRESIÓNS CULTURAI S

Área	Estándar	ADQUIRIDO (SI/NON)
MAT	Identifica os números romanos aplicando o coñecemento á comprensión de datacións.	
LGL	Coñece textos literarios da tradición oral e da literatura infantil adecuados á súa idade	
LGL	Diferencia, valora e respecta a variedade lingüística de España e localiza xeograficamente as linguas faladas no territorio español. Relaciona cada comunidade autónoma coas súas linguas, tradicións e algunhas das súas manifestacións culturais.	
CS	Relaciona cada comunidade autónoma coas súas linguas, tradicións e algunhas das súas manifestacións culturais completando un mapa conceptual.	
CS	Identifica e respecta o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico de España e de Galicia e asume as responsabilidades que supón a súa conservación e mellora, apadriñando un elemento do patrimonio.	
CS	Aprecia a herdanza cultural a escala local, autonómica e nacional como riqueza compartida que hai que coñecer, preservar e coidar.	
CS	Explica e compara as diferenzas dos dous períodos nos que se divide a Prehistoria, describe as características básicas das formas de vida nestas dúas épocas e comunicao oralmente e/ou por escrito.	
CS	Explica as características da Idade Moderna e algúns dos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia neste período (monarquía dos Austrias, séculos XVI e XVII, os Borbóns, século XVIII) e comunicao oralmente e/ou por escrito.	

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

9. INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DE ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.

A avaliación do proceso de ensino e a práctica docente será continua ao longo do curso académico. Algúns dos indicadores para avaliar a nosa práctica docente serán:

1. Análise dos resultados obtidos nas avaliacións.
2. O grao mínimo de adquisición dos estándares de aprendizaxe por parte do alumnado.
3. O grao de interese e motivación do alumnado cara a materia.
4. O clima de convivencia observado na aula
5. O grao de adquisición da autonomía do alumnado no proceso de ensinanza-aprendizaxe.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

10. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS A ADOPTAR EN FUNCIÓN DOS RESULTADOS.

Nas primeiras semanas do curso, durante o mes de setembro, avaliarase mediante actividades o nivel de coñecementos previos do alumnado para observar o grao de comprensión lectora, análise e resolución de problemas, así como o grao de coñecementos concretas desta materia.

Como mínimo debemos coñecerse a seguinte información relativa ao grupo de alumnos/as:

- Ñ O número de alumnos e alumnas.
- Ñ O funcionamento do grupo (clima da aula, nivel de disciplina, atención...).
- Ñ As fortalezas que se identifican no grupo en canto ao desenvolvemento de contidos curriculares.
- Ñ As necesidades que se puidesen identificar; convén pensar nesta fase en como se poden abordar (planificación de estratexias metodolóxicas, xestión da aula, estratexias de seguimento da eficacia de medidas, etc.).
- Ñ As fortalezas que se identifican no grupo en canto aos aspectos competenciais.
- Ñ Os aspectos que se deben ter en conta ao agrupar os alumnos e as alumnas para os traballos cooperativos
- Ñ Os tipos de recursos que se necesitan adaptar no nivel xeral para obter un logro óptimo do grupo.

Para levar a cabo esta avaliación inicial realizaranse: probas escritas, exposicións orais, traballos individuais e en

UNIÓN EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Inviste no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

grupo, observación do traballo na aula, participación en debates,... A información desta avaliación inicial transmitirase ás familias a través das titorías individualizadas e orientará o traballo do mestre/a, do alumno e da colaboración e participación das familias no proceso de ensino aprendizaxe do seu fillo/a.

Necesidades individuais

A avaliación inicial facilítanos non só coñecemento acerca do grupo como conxunto, senón que tamén nos proporciona información acerca de diversos aspectos individuais dos nosos alumnos/as; a partir dela poderemos:

- Identificar os alumnos ou as alumnas que necesitan un maior seguimento ou individualización de estratexias no seu proceso de aprendizaxe (débase ter en conta aquel alumnado con necesidades educativas, con altas capacidades e con necesidades non diagnosticadas, pero que requira atención específica por estaren en risco, pola súa historia familiar, etc.).
- Saber as medidas organizativas que cómpre adoptar (planificación de reforzos, situación de espazos, xestión de tempos grupais para favorecer a intervención individual).

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

- Establecer conclusións sobre as medidas curriculares que cómpre adoptar, así como sobre os recursos que se van empregar.
- Analizar o modelo de seguimento que se vai utilizar con cada un deles.
- Acoutar o intervalo de tempo e o modo en que se van avaliar os progresos destes estudantes.
- Fixar o modo en que se vai compartir a información sobre cada alumno ou alumna co resto de docentes que interveñen no seu itinerario de aprendizaxe; especialmente, co titor.

11. Medidas de atención á diversidade.

Intentaremos ofrecer unha atención á diversidade, dentro do posible, tanto na programación como na metodoloxía. Así, farase dependendo de cada caso, unha distinción de niveis. Nun primeiro nivel presentaranse as ideas xerais e básicas sobre o tema concreto, para pasar logo a un segundo nivel de profundización. O primeiro nivel deberá ser asimilado por tódolos alumnos, en tanto que os contidos do segundo nivel poden ser traballados máis ou menos profundamente segundo as capacidades de cada alumno en concreto.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

As actividades de cada nivel tamén deberán reflectir esa diversidade. Haberá unha serie de actividades que servirán para comprobar o grao de comprensión dos contidos básicos por parte do alumno e corraxir contidos mal aprendidos e outra serie de actividades para comprobar a capacidade de xuízo crítico e de análise de problemas por parte dos alumnos.

12. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES.

As Actividades Complementarias e extraescolares están recollidas na Programación Xeral Anual. Estarase aberto ó longo do curso a calquera actividade que poida xurdir e resulte de interese para o alumnado.

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

13. MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA EN FUNCIÓN DOS RESULTADOS ACADÉMICOS E PROCESOS DE MELLORA.

Ao longo do curso iremos revisando, avaliando e modificando a programación didáctica en función do análise do desenvolvemento da mesma e dos resultados académicos obtidos, establecendo propostas de mellora en cada un dos apartados, segundo a táboa que a continuación se detalla:

ADECUACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e dos materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento das clases.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	O desenvolvemento da clase adecúase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas. Considérase a interdisciplinariedade (en actividades, tratamento dos contidos etc.).		
	A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
Regulación da	Grao de seguimento dos alumnos.		

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
 "O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
 CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
 E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
 27211 Guntín - Lugo
 Tfno. 982 870 363
 cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

práctica docente	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se lles dá aos alumnos e ás familias	Os criterios para unha avaliación positiva atópanse vinculados aos obxectivos e aos contidos.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: <ul style="list-style-type: none"> • Aos alumnos. • Ás familias. 		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e os recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		
...

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es

AVALIACIÓN DA PRÁCTICA DOCENTE

ADECUACIÓN DA PLANIFICACIÓN		RESULTADOS ACADÉMICOS	PROPOSTAS DE MELLORA
Preparación da clase e dos materiais didácticos	Hai coherencia entre o programado e o desenvolvemento das clases.		
	Existe unha distribución temporal equilibrada.		
	O desenvolvemento da clase adecúase ás características do grupo.		
Utilización dunha metodoloxía adecuada	Tivéronse en conta aprendizaxes significativas.		
	Considérase a interdisciplinabilidade (en actividades, tratamento dos contidos etc.). A metodoloxía fomenta a motivación e o desenvolvemento das capacidades do alumno/a.		
Regulación da práctica docente	Grao de seguimento dos alumnos.		
	Validez dos recursos utilizados na clase para as aprendizaxes.		
	Os criterios de promoción están acordados entre os profesores.		
Avaliación das aprendizaxes e información que deles se lles dá aos alumnos e ás familias	Os criterios para unha avaliación positiva atópanse vinculados aos obxectivos e aos contidos.		
	Os instrumentos de avaliación permiten rexistrar numerosas variables da aprendizaxe.		
	Os criterios de cualificación están axustados á tipoloxía de actividades planificadas.		
	Os criterios de avaliación e os criterios de cualificación déronse a coñecer: -Aos alumnos. -Ás familias.		
Utilización de medidas para a atención á diversidade	Adóptanse medidas con antelación para coñecer as dificultades de aprendizaxe.		
	Ofreceuse resposta ás diferentes capacidades e ritmos de aprendizaxe.		
	As medidas e os recursos ofrecidos foron suficientes.		
	Aplica medidas extraordinarias recomendadas polo equipo docente atendendo os informes psicopedagóxicos.		

UNION EUROPEA
FONDO SOCIAL EUROPEO
"O FSE Investe no teu futuro"

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Estrada s/n
27211 Guntín - Lugo
Tfno. 982 870 363
cpi.tino.grandio@edu.xunta.es